

ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(до Всеукраїнського фестивалю науки)

Scientific and Methodological Principles
of Information and Analytical Support of the
Digital Transformation of Education and Pedagogics
Under Martial Law Conditions

(to the All-Ukrainian Science Festival)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ (ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ) КРУГЛОГО СТОЛУ

Collection of Materials and Abstracts
of Reports of the Round Table

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ВІДДІЛ НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТИ

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

(до Всеукраїнського фестивалю науки)

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ (ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ)
КРУГЛОГО СТОЛУ**

Вінниця
«ТВОРИ»
2023

УДК 37:004:002](477):355.01(082)

Н34

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 6 від 26.06.2023 року)*

Рецензенти:

- Савельчук Ірина Борисівна** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальних технологій Національного авіаційного університету, м. Київ
- Пижик Андрій Миколайович** кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

Н34 **Науково-методичні засади інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки в умовах воєнного стану (до Всеукраїнського фестивалю науки):** зб. матеріалів (тез доповідей) круглого столу відділу наук. інформ.-аналіт. супроводу освіти Держ. наук-пед. б-ки України ім. В. О.Сухомлинського; [редкол.: М. Л. Ростока (голова, упоряд.), І. Е. Коваленко, Т. І. Годецька ; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко]. – Вінниця: ТВОРИ, 2023. – 89 с.

ISBN 978-617-552-384-1

ORCIDiD: 0009-0008-7742-7906

DOI: 10.33407/lib.NAES.735412

Збірник матеріалів (тез доповідей) круглого столу «Науково-методичні засади інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки в умовах воєнного стану» присвячено Всеукраїнському фестивалю науки, що відбувся 17 травня 2023 року в змішаному режимі, містить тези доповідей учасників та основні організаційні документи заходу. Тематику публікацій розміщено за розділами відповідно до зазначених у програмі напрямів. Круглий стіл має трансдисциплінарний характер, тобто є інтеграційним, єднає науковців, освітян-практиків, бібліотечних працівників, здобувачів наукових ступенів та здобувачів вищої освіти з різних регіонів України з різних закладів освіти й наукових установ, НАПН України. У наукових працях висвітлено актуальні проблеми розвитку процесів цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології; розкрито основні ідеї, проміжні та кінцеві результати наукових досліджень учасників круглого столу, що сприятиме активному обміну досвідом й застосуванню позитивних результатів презентованих досліджень у національній системі освіти України.

У збірнику зосереджено поточні результати планового прикладного наукового дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» (2023-2025).

Матеріали круглого столу можуть бути корисними для здобувачів наукової освіти та наукових ступенів і вчених звань, науковців, наукових працівників і викладачів освітніх закладів різного рівня організації, здобувачів вищої освіти та всіх тих, хто цікавиться проблематикою цифрових процесів в науково-освітньому просторі.

За порушення норм академічної доброчесності й етичних вимог до подання результатів наукових досліджень, за релевантність і достовірність змісту та поданих інформаційних даних у тезах доповідей на засадах чинного законодавства відповідальність несуть автори тез доповідей.

УДК 37:004:002](477):355.01(082)

Н 34

© ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2023

© ТВОРИ, 2023

© Автори, 2023

ISBN 978-617-552-384-1

National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Department of Philosophy of Education, General and Preschool Pedagogy
V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine

Department of Scientific Information and Analytical Support of Education

Scientific and Methodological Principles of Information and Analytical Support of Education and Pedagogics Under Martial Law Conditions

(to the All-Ukrainian Science Festival)

**Collection of Materials and Abstracts of Reports
of the Round Table**

**Vinnytsia
«TVORY»
2023**

UDC 37:004:002](477):355.01(082)

N 34

Recommended for publication by a meeting of the academic council
V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine
(Protocol No. 6 dated June 26, 2023)

Reviewers:

SAVELCHUK Iryna Borysivna Doctor Sci, Professor, Professor of the Department of Social Technologies of the National Aviation University, Kyiv

PYZHIK Andrii Mykolaivych Ph.D in History, Associate Professor, Head of the Department of Contemporary History of Ukraine, Faculty of History at Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

N 34 Scientific and Methodological Principles of Information and Analytical Support of the Digital Transformation of Education and Pedagogics Under Martial Law Conditions (to the All-Ukrainian Science Festival): Collection of Materials and Abstracts of Reports of the Round Table of the Department of Scientific Information and Analytical Support of Education of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine; [editorial board : M. L. Rostoka (head, focus.-comp.), I.E. Kovalenko, T. I. Godetska; bibliogr. ed. L.O. Ponomarenko]. – Vinnytsia : TVORY, 2023. – 89 p.

ISBN 978-617-552-384-1

ORCIDiD: 0009-0008-7742-7906

DOI: 10.33407/lib.NAES.735412

The collection of materials (summaries of reports) of the round table "Scientific and methodological principles of informational and analytical support of the digital transformation of education and pedagogy in the conditions of martial law", dedicated to the All-Ukrainian Science Festival, held on May 17, 2023 in a mixed mode, contains the summaries of the participants' reports and the main organizational event documents. The topics of the publications are placed in sections according to the directions specified in the program. The round table has a transdisciplinary character, i.e. it is integrative, it unites scientists, practicing educators, librarians, from different regions of Ukraine from various educational and scientific institutions. Current problems of the development of processes of digital transformation of education, pedagogy and psychology are highlighted in scientific works. The abstracts of the reports reveal the main ideas, intermediate and final results of the scientific research of the participants of the round table, which will contribute to the active exchange of experience and the application of the positive results of the presented research in the national education system of Ukraine.

The collection focuses on the intermediate results of the planned applied scientific research "Information and analytical support of the digital transformation of education and pedagogy: domestic and foreign experience" (2023-2025)

The materials of the round table can be useful for those obtaining scientific education and scientific degrees and scientific titles, scientists, scientific workers and teachers of educational institutions of various levels of organization, those obtaining higher education and all those who are interested in the issues of digital processes in the scientific and educational space.

The authors of the reports are responsible for the violation of the norms of academic integrity and ethical requirements for the presentation of the results of scientific research, for the relevance and reliability of the content and information provided in the theses of the reports based on the current legislation.

ISBN 978-617-552-384-1

UDC 37:004:002](477):355.01(082)

N 34

© V. Sukhomlynskyi SSEL of Ukraine, 2023

© TVORY, 2023

© Authors of abstracts of reports, 2023

ЗМІСТ	
РОЗДІЛ 1.	
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
БАНІТ Ольга Василівна Цифрова трансформація корпоративної освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід.....	7
БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ Ірина Петрівна Відеоігри: ефективний метод формування цифрової компетентності.....	9
ГОДЕЦЬКА Тетяна Іванівна Інформаційно-аналітичний супровід педагогічної науки в умовах трансформації освіти.....	11
ГУРАЛЮК Андрій Георгійович Цифрова трансформація як організаційно-педагогічна умова посилення якості освіти.....	14
ЖИТИНСЬКА Марія Олександрівна Професійна підготовка фахівців соціальної сфери до роботи з людьми похилого віку в умовах цифрової трансформації	16
КОВАЛЕНКО Інна Едуардівна Освіта дорослих в умовах цифрової трансформації.....	18
ПЕТРЕНКО Лариса Михайлівна Розвиток цифрової компетентності майбутніх викладачів педагогічних закладів вищої освіти: цільові й змістові орієнтири.....	21
ПОНОМАРЕНКО Лариса Олександрівна Цифрова трансформація бібліотечної освіти: формування фахових компетентностей.....	24
РОСТОКА Марина Львівна Соціально-турбулентні особливості цифрової трансформації суспільства та освіти: елементи інформаційного аналізу.....	28
РОЗДІЛ 2.	
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	
КІРІЄНКО Уляна Володимирівна Класичні університети в умовах цифрової трансформації: зарубіжний досвід та українські реалії.....	31
ПАХОМОВ Ілля Володимирович Інформаційний супровід підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	35
ПЕТРИШИН Людмила Петрівна, ШОЛУДЬКО Ольга Вячеславівна Використання інструментів онлайн-взаємодії у підготовці фахівців з бухгалтерського обліку та фінансів.....	38
СИМОНЕНКО Тетяна Василівна Оцінювання ефективності та орієнтирів розвитку української науки й освіти: цифрова трансформація.....	41
ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна, ГНЕЗДІЛОВА Кіра Миколаївна Цифровізація вищої освіти: до питання збільшення активного навантаження на викладача-науковця.....	43

РОЗДІЛ 3.	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ, НАУКОВИХ УСТАНОВ, БІБЛІОТЕК	
	46
ГЕРМАК Ольга Леонідівна	
Про розбудову інформаційно-цифрового простору закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану.....	46
ІЛЬІНА Тетяна Володимирівна	
Інноваційні технології цифрової трансформації освіти і педагогіки: ігрові платформи як адаптивний інструментарій викладацької діяльності.....	48
ПАВЛЕНКО Тетяна Степанівна	
Електронна бібліографія у вебресурсі Державної науково педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського.....	52
РОМАНОВ Леонід Анатолійович	
Електронна бібліотека як ключова складова відкритого середовища закладу професійної освіти.....	54
РОЗДІЛ 4.	
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
	57
ГАВРИЛЯК Олеся Володимирівна	
Алгоритми рішення переходу на дистанційну форму підвищення кваліфікації.....	57
КОЗУБЦОВ Ігор Миколайович	
Обґрунтування важливості навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності».....	60
КОЦУР Тетяна Омелянівна	
Проблеми та виклики, пов'язані з переходом на дистанційну форму підвищення кваліфікації.....	63
ЛУЧАНІНОВА Ольга Петрівна	
Професійна діяльність суб'єктів освітнього процесу у вищій школі в умовах цифрової трансформації.....	66
МЕРЗЛЯКОВА Олена Леонідівна	
Психологічні та етичні засади ділового онлайн-спілкування в умовах колективної травми суспільства.....	69
РОДЮКОВА Євгенія Костянтинівна, СНИГАР Каміла Олександрівна	
Вплив емоційного інтелекту на синдром емоційного вигорання співробітників організації в умовах воєнного стану.....	77
РОМАНОВА Ганна Миколаївна	
Особливості розвитку готовності педагогічних і науково-педагогічних працівників до застосування цифрових технологій в умовах воєнного стану.....	80
ШАМРАЛЮК Олена Леонідівна	
Розвиток цифрової компетентності педагогів у системі методичної роботи закладу професійної освіти.....	83
АВТОРИ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ.....	87

РОЗДІЛ 1. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Цифрова трансформація корпоративної освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід

БАНІТ Ольга Василівна

<http://orcid.org/0000-0001-9002-6439>

olgabanit@gmail.com

Розвиток будь-якої організації передбачає постійні трансформації її діяльності. З огляду на те, що корпоративна освіта займається навчанням і розвитком персоналу, необхідність цифрової трансформації у цій сфері не викликає сумніву в умовах інформаційного суспільства. У впровадженні в практику корпоративної освіти цифрових технологій спостерігаються тенденції до використання соціальних мереж, комунікаційних роботів (так званих «чат-ботів»), штучного інтелекту, робототехніки, машинного навчання, віртуальної реальності, хмарних технологій та ін.

Соціальні мережі стали невід'ємним атрибутом повсякденного життя. Зі сфери побутового спілкування вони перейшли у професійний простір і завоювали чільне місце в корпоративних комунікаціях. У корпоративному форматі соціальні мережі є інструментом насамперед внутрішніх комунікацій. Для компаній, що мають велику кількість філій, корпоративна соціальна мережа є одним з основних засобів взаємодії співробітників для швидкого отримання потрібної інформації та надання взаємодопомоги. Інформацію про цікаві програми навчання персоналу часто розміщують на таких каналах, як Facebook, Instagram, Telegram, LinkedIn, Indeed тощо. Ці соціальні мережі дають змогу, по-перше, швидко встановити неформальний контакт, оскільки тут люди є більш відкритими, ніж у реальному житті, та готові ділитися інформацією, по-друге, долучитися до професійних спільнот, які об'єднують людей, зацікавлених у здобутті та розвитку знань у певній галузі та їх використанні на практиці [2, с. 62].

Ефективно організувати взаємодію з персоналом за допомогою месенджерів уможливають комунікаційні роботи, відомі під назвою чат-боти. Вони переорієнтовують освітню комунікацію в омніканальний (всеканалний) формат. Це інтеграція кількох каналів для цілісного й послідовного обслуговування клієнтів. Комунікація чат-ботів може відбуватися у діалоговому

режимі, що дає змогу компанії використовувати їх як віртуальних агентів для спілкування з персоналом. Вони відповідають на запитання співробітників та надають їм необхідну інформацію. У сфері корпоративної освіти з метою зацікавленості навчальним матеріалом та підвищення рівня засвоєності також можна використовувати чат-ботів. Вони можуть працювати як посередники з різними агентами навчального процесу. Чат-ботів зазвичай розміщують у мобільних додатках (переважно для обміну повідомленнями в соціальних мережах), для SMS/текстових повідомлень, на вебсайтах та інших каналах зв'язку. Чат-бот є одним із видів штучного інтелекту [3, 79–80].

Штучний інтелект дедалі активніше використовують у всіх напрямках діяльності різних організацій, фірм, компаній. Нині всі активно освоюють ChatGPT (Generative Pre-Trained Transformer) – розробку компанії штучного інтелекту OpenAI, яка вміє створювати тексти, перекладати, писати вірші, вести розмови й жартувати, відповідати на запитання, генерувати ідеї. ChatGPT є безплатний і володіє українською мовою (інтерфейс чат-бот відповідає англійською мовою, але якщо написати запитання українською, то й відповідь буде також українською). Крім цього, завдяки застосуванню автоматичної аналітики можна створювати індивідуальні траєкторії навчання окремо для кожного співробітника [4].

Машинне навчання – це також розділ штучного інтелекту, який швидко розвивається. Цей напрям зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних замінити рутинну працю з виконання різних аналітичних і прогностичних завдань. Ці завдання можуть варіюватися від простих дій, як-от розпізнавання мови чи зображень, до складних, як, наприклад, керування автомобілями-безпілотниками, і дуже складних, пов'язаних з аналізом великих даних (big data). Робототехніка є однією зі світових галузей, яка нині розвивається найінтенсивніше. В найближчі кілька років чимало галузей потребуватиме дедалі більше фахівців з професійними знаннями оператора роботів і робототехніків одночасно. Для створення й програмування роботів необхідні знання спеціальних комп'ютерних програм, навички роботи з конструкторами й наборами, що містять інноваційні електронні пристрої, сенсори, датчики та ін. [5]. Зважаючи на те, що роботи упроваджуватимуться в різних галузях, у сфері корпоративної освіти розробляють програми для навчання початківців й подальшого удосконалення навичок для досвідчених робототехніків.

Віртуальна реальність – це створена за допомогою комп'ютерних систем ілюзія дійсності. Віртуальну реальність використовують у багатьох іграх, у тому числі й навчальних, як відображення створеного технічними засобами світу, який передається людині через її відчуття – зір, слух, дотик та ін.

На сучасних виробництвах перед виконанням відповідальних робіт кваліфікованих робітників навчають і тестують на тренажерах віртуальної реальності для швидкої адаптації, набуття досвіду та розуміння всіх технологічних операцій. У відомих світових університетах облаштовують віртуальні аудиторії для онлайн-навчання [1]. Хмарні технології дають змогу отримати освітні послуги з високим рівнем доступності й низькими ризиками. Зручність і універсальність доступу забезпечується широкою доступністю послуг і підтримкою різних пристроїв (персональних комп'ютерів, мобільних телефонів, інтернет-планшетів). Таким чином, цифрова трансформація у сфері корпоративної освіти уможливорює розроблення індивідуальної траєкторії розвитку окремого співробітника, її оптимізацію, оцінювання та коригування.

Бібліографія:

1. Геревенко А. М. Використання тренажерів віртуальної реальної реальності як засіб підвищення кваліфікації сучасного педагогічного працівника ЗП(ПТ)О. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти: матер. 8-й Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції*. Біла Церква: Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти. 2022.
2. Серняк І. І. Соціальні мережі як засіб підвищення ефективності соціального інструментарію управління персоналом на підприємстві *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2019. Вип. 2 (18). С. 60–66.
3. Янчук Т., Смірнова К. Роль чат-ботів в онлайн навчанні персоналу сучасного підприємства. *Економічний аналіз*. 2022. Вип. 32(4). С. 77–84.
4. Introduction to ChatGPT. Офіційний сайт. URL: <http://surl.li/hcuhn>.
5. Robotics 2020. Multi-Annual Roadmap For Robotics in Europe/Horizon 2020. URL: <http://surl.li/hcveu>.

Відеоігри: ефективний метод формування цифрової компетентності

БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ Ірина Петрівна

<https://orcid.org/0000-0002-7901-1399>
iwelozz7@gmail.com

Дистанційне навчання і пов'язана з ним необхідність формування цифрової компетентності, зокрема за допомогою спектра прогресивних методик та інновацій, до яких належать і відеоігри, зумовлені сьогоdnішніми реаліями, які потребують більш ґрунтовних академічних знань, умінь і навичок від учнів цифрової епохи.

Метою поданих тез є продемонструвати і довести ефективність застосування відеоігор у формуванні цифрової та інших компетентностей (залежно від навчального матеріалу та типу гри). Наукові дослідження свідчать, що «неформальні навчальні середовища... зокрема і середовища із

застосуванням відеоігор, стають дедалі більш «затребуваними та ефективними освітніми просторами» [3]. Інноваційні освітні технології та прогресивні едукативні методи і способи та прийоми дій «здатні перетворити звичні педагогічні практики на більш потужні й динамічні системи» для забезпечення більш якісного віртуального і гібридного навчання [2–3]. Деякі дослідники вважають, що дистанційне навчання є мотивом для розвитку нових педагогічних прийомів і технік, а також сприяє самодисципліні та самоконтролю [1]. Крім того, завдяки використанню відеоігор у навчально-виховному процесі як ефективному засобу формування цифрових навичок може бути сформована низка різноманітних компетентностей, з-поміж яких найбільш значущими можна вважати адаптивну й комунікаційну. Варто зауважити, що застосування відеоігор на уроках і навчальних заняттях забезпечує задоволення потреб дитини у *мотивації* та *інтересі* до навчального матеріалу, при цьому індивідуальні схильності дитини обов'язково слід узяти до уваги.

Крістофер Бах (Cristopher Bach, 2008) у своєму дослідженні з трансперсональної психології стверджує: «Для того аби ігри досягли свого найвищого потенціалу, колективна свідомість учителів стосовно використання відеоігор має бути трансформована. Зокрема, ставлення педагогів до застосування відеоігор має бути зміненим – воно повинно бути більш позитивним». З огляду на це необхідним є емпіричний науковий пошук щодо питання освітньої цінності відеоігор (Gunter, Kenny, Vick), а перешкоди у застосуванні зазначеної освітньої технології мають бути досліджені.

Як висновок можна зазначити, що використання відеоігор у навчально-виховному процесі є якісним методом формування цифрової та інших компетентностей, більшої зацікавленості учнів навчальними темами та підвищення ефективності навчально-виховного процесу. На наукову увагу в подальших дослідженнях в окресленій царині заслуговують питання специфіки застосування відеоігор з навчально-розвивальною, навчально-виховною та іншою метою, із навчальним, навчально-виховним, пізнавальним та іншим контентом, а також питання впливу використання відеоігор на пам'ять учнів, їхню увагу і фантазію, мислення, ставлення до вчителя, навчання й однолітків.

Бібліографія:

1. Гуралюк А. Г. Цифрові освітні технології в умовах війни з РФ. Адаптивні процеси в освіті: зб. матер. (тез доповідей) 2-го Міжнар. наук. форуму [за заг. ред. Г. В. Єльнікової; ред. кол.: О. Л. Ануфрієва, Л. О. Бачієва, В. М. Гладкова, М. Л. Росток, З. В. Рябова; упоряд. Я. Й. Васильченко]. Київ-Харків-Запоріжжя, 2023, С. 159–160 [323с.].
2. BIJET (2011). March, V. 42, N 2.
3. Editorial: reimagining schools. The Potential of Virtual Education/BIJET. Vol. 42, N 3, 2011. P. 363.

Інформаційно-аналітичний супровід педагогічної науки в умовах трансформації освіти

ГОДЕЦЬКА Тетяна Іванівна

<https://orcid.org/0000-0003-0550-1894>
godtaniv@gmail.com

У контексті виконання наукового дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» проаналізовано праці українських учених, що актуалізують увагу до питань інформаційно-аналітичного супроводу педагогічної науки в умовах цифрової трансформації освіти.

Дослідники цього напрямку виокремлюють серед актуальних проблем розбудови цифрового освітнього простору саме створення інформаційно-освітнього середовища. Приділено значну увагу розкриттю особливостей освітнього процесу в умовах цифровізації, управлінню освітою зокрема на різних її рівнях, у різних галузях, для всіх типів закладів освіти [9].

Розвиток цифрової культури громадян є головною умовою успішної побудови цифрового суспільства. Наголошено на важливості проведення цілеспрямованого навчання та підвищення кваліфікації фахівців різних галузей економіки, зокрема освітян і вчених в оволодінні цифровою компетентністю, оскільки саме ці фахівці є ключовими постатями у забезпеченні процесу цифровізації освіти, науки і педагогіки [10].

Водночас поширення в освіті цифрових технологій, формування цифрових компетентностей є також важливим для віддаленого здобуття освіти, особливо в кризових ситуаціях, зокрема таких, як пандемія Covid-19 та воєнний стан [5].

Найближчим часом сучасні освітні тренди впливатимуть на систему освіти в Україні. До них належать дистанційне та онлайн-навчання, змішане навчання, неперервне навчання, неформальна освіта, хмарні технології в освіті, гейміфікація навчання, віртуальна, доповнена й змішана реальність, мобільні технології в навчанні, STEM-освіта, робототехніка і 3D-технології в освіті, штучний інтелект, кодинг для дітей [7]. Отже, сучасний фахівець мусить вміти ефективно й продуктивно використовувати цифрові технології як для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних і громадських цілей, так і для власних потреб, що неможливо без цифрової трансформації освіти [7].

Сформовано також пропозицію перспективного створення на базі «Автоматизованого інформаційного комплексу освітнього менеджменту» (АІКОМ) окремого модуля «Підвищення кваліфікації педагогічних

працівників» [4]. Це дасть змогу органам публічного управління в системі безперервної освіти автоматизувати процес збирання статистичної інформації та формування звітності з питань підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а закладам освіти систематизувати дані та полегшити педагогічним працівникам пошук суб'єктів підвищення кваліфікації, що є особливо актуальним у воєнний час. У науково-освітньо-інформаційному просторі, зокрема на вебсайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, розміщено:

– електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» [3], який є вагомим внеском у розвиток цифрової педагогічної біографіки й дає змогу крізь призму наукових біографій системно простежувати розвиток української і зарубіжної освіти, педагогічної думки як у макроісторичних, так і в мікроісторичних вимірах, сприяє відновленню національної педагогічної пам'яті та є джерелом формування у студентів – майбутніх педагогів – педагогічного світогляду, підвищення їх духовної культури в умовах глобальних цивілізаційних викликів [1];

– електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Педагоги-новатори в Україні» [6], який сприяє поширенню досвіду педагогів-новаторів, створенню інформаційного банку продуктивних науково-педагогічних рішень модернізації сучасної освіти та різноманітних проблем української школи, а також осмисленню науковим і освітянським загалом закономірностей новаторського поступу та цифрової трансформації освіти.

Цей ресурс з-поміж інших виокремлюється своїм об'єктом – директором закладу середньої освіти. В. Кремень наголошує: «Новаторство директорів, управлінців є особливо цінним, «адже успішна робота кожного колективу залежить від того, як директор школи, установи організує, надихне, створить психологічну атмосферу в колективі, відпрацює здорову систему цінностей у ньому. Тому керівник навчального закладу як новатор – це потужна сила» [8].

Передбачено створення відкритої «Української електронної енциклопедії освіти», яка репрезентуватиме найсучасніші знання з наук про освіту в зручному для користування форматі, що відповідає розвиткові цифрових технологій та враховує потреби різних категорій користувачів [2].

Отже, інформаційно-аналітичний супровід педагогічної науки в умовах цифрової трансформації освіти є актуальним питанням, яке потребує подальшого інформаційно-аналітичного аналізу.

Бібліографія:

1. Березівська Л. Д., Пінчук О. П., Хопта С. М., Демида Ю. Ф., Середа К. В. Створення інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні освітяни України та світу» та його вплив на розвиток цифрової гуманітаристики. *Інформаційні технології і засоби*

- навчання: Київ, 2022. Т. 87, № 1. С. 1–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2022_87_1_3 (дата звернення: 27.04.2023).
2. Биков В., Буров О., Лупаренко Л., Пінчук О., Яцишин А. Концептуальні засади створення «Української електронної енциклопедії освіти». *Фізико-математична освіта*. Суми, 2022. Т. 36, № 4. С. 7-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2022_36_4_3 (дата звернення: 27.04.2023).
 3. Видатні педагоги України та світу [Електронний ресурс] : інформ.-бібліогр. ресурс / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; наук. керівник проєкту Л. Д. Березівська. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. сайт]. Київ, 2008–2022. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/> (дата звернення: 10.05.2023).
 4. Лебідь О. В. Цифрова трансформація публічного управління в системі безперервної освіти педагогічних працівників. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Херсон, 2022. Вип. 3. С. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.10>.
 5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/> (дата звернення: 27.04.2023).
 6. Педагоги-новатори в Україні [Електронний ресурс] : інформ.-бібліогр. ресурс / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; голова ради проєкту В. Кремень, керівник проєкту О. Виговська. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. сайт]. Київ, 2010–2023. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/pedahohy-novatory/> (дата звернення: 10.05.2023).
 7. Струтинська О. В., Умрик М. А. Сучасні освітні тренди в умовах розвитку цифрового суспільства. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2020. Вип. 26. С. 201–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_26_42 (дата звернення: 27.04.2023).
 8. Три виміри шкільної науки: науковий, методичний, інформаційний/Автор-укл. О. І. Виговська. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. 2018. № 6. С. 112–131. URL: <https://director.npu.edu.ua/index.php/dslg/article/view/192/171> (дата звернення: 27.04.2023).
 9. Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ : кол. монографія / Т. А. Вакалюк та ін. ; за ред. В. Ю. Бикова, О. П. Пінчук. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2019. 186 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/720740/> (дата звернення: 27.04.2023).
 10. Цифрова трансформація освіти і науки: теорія і практика : колективна монографія / [колектив авторів] / за ред. В. Ю. Бикова, А. В. Яцишин. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2019. 123 с. Присвячено 20-річчю заснування Ін-ту інформ. технологій і засобів навчання НАПН України (1999–2019). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718758> (дата звернення: 27.04.2023).

Цифрова трансформація як організаційно-педагогічна умова посилення якості освіти

ГУРАЛЮК Андрій Георгійович

<https://orcid.org/0000-0002-7497-5746>

ag.guraliuk@gmail.com

Глобальною світовою тенденцією є цифрова трансформація всіх сфер людської діяльності, яку упродовж останніх років оголошено одним із провідних напрямів розвитку України. Важливою складовою цифрових перетворень у соціумі є цифровізація освіти як найважливіша організаційно-педагогічна умова. Під організаційно-педагогічними умовами розуміємо сукупність взаємопов'язаних інформаційних комплексів (відповідних передумов, обстановки, вимог), що забезпечують управління педагогами і їх професійною діяльністю, а також здобувачами освіти і їх діяльністю після досягнення певних педагогічних цілей [2]. Цифровізація системи освіти орієнтована на якісну її перебудову і має забезпечити ефективне впровадження в освітній процес нових інструментів та інформаційних ресурсів, «оцифрувати» освітній процес на основі таких базових технологій цифровізації, як мобільні комунікації та інтернет.

Цифровізація освіти неможлива без відповідного технічного оснащення. Наявність комп'ютерів і доступність до мережі інтернет не можуть повною мірою забезпечити реалізацію вимог до цифровізації освітнього процесу в закладі освіти. Адже цифровізація – це насамперед створення цифрових інфраструктур, здатних взаємодіяти з користувачем (встановлювати інтерактивний зв'язок у широкому розумінні педагог-студент, студент-педагог, студент-студент) як на локальному, так і на глобальному рівнях [1].

Цифровізація освіти є якісною зміною як самого освітнього процесу, так і освітньої діяльності на основі освоєння сучасних інформаційних (цифрових) технологій. Разом з тим лише освоєння цифрових технологій не здатне привести до якісної перебудови навчального процесу, як не привела до такої перебудови інформатизація (через що, власне, й виникла потреба у цифровій трансформації). Модернізація має забезпечити трансформаційні зміни у всій системі підготовки, починаючи від мети і завершуючи результатом, адже для вищої освіти це фундаментальна наукова, професійна та практична підготовка конкурентоспроможного фахівця.

В освітній практиці використовують інтерактивні Web 2.0-інструменти, які створено на інтернет-ресурсах, таких, як Wikia, «Вавілон», Wikidot та ін., з використанням різних сервісів (наприклад, Learning Apps). Вважається, що ці інструменти здатні активізувати інтерес студентів до навчання, підвищити їх

залученість у навчальний процес, а також поліпшити якість підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Цифрова трансформація, яка виходить на перші ролі як в освіті, так і в життєдіяльності соціуму, стає провідною організаційно-педагогічною умовою у всіх ланках системи освіти. Переваги цифрової трансформації освіти є очевидними. Зокрема, це забезпечення сприятливих умов для: розвитку умінь навчатися самостійно, виокремлювати найбільш цінний матеріал для саморозвитку; формування мобільності особистості, умінь швидко адаптуватися до умов, що змінюються непередбачувано й стрімко; посилення мотивації до самоосвіти й саморозвитку; охоплення різних аудиторних категорій (контент стає персоналізованим), забезпечення співпраці та інтегративності; побудови індивідуальної освітньої траєкторії; навчання у найбільш зручних умовах – комфортному темпі, але з оптимальним використанням часу, призначеного для виконання певних завдань [4].

Трансформація взаємодії між педагогом і студентами в умовах цифровізації полягає в появі додаткового партнера для всіх учасників освітнього процесу – засобу навчання. Здобувачі освіти перестають бути пасивними споживачами інформації, а натомість стають її активними перетворювачами [3]. Новий ступінь у розвитку засобів інформаційно-комунікаційних технологій перетворює освітній процес і так чи інакше впливає на його результативність, у тому числі й на особистісну, метапредметну й предметну складові. Об'єктивно оцінити заходи цього впливу досить проблематично, оскільки контент й інструментарій сучасної інформаційно-освітнього середовища хоча є значними, але не єдиними чинниками впливу на якість освіти [2]. Отже, важливо усвідомлювати, що впровадження в життя будь-яких нових технологій, зокрема цифрових, є процесом тривалим і несе чимало невідомих ще викликів і небезпек для людства.

Бібліографія:

1. Базелюк О. Організаційно-педагогічні умови розвитку цифрової культури педагогічних працівників. *Professional Pedagogics*. Вип. 2(21), 2021. С. 21–28. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.21-28>.
2. Гуралюк А. Г. Цифровізація як умова розвитку системи освіти. Тенденція розвитку вищої освіти *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 13(169). С. 3–8.
3. Кундис Р. Ю., Дмитрієнко О. О., Бойченко С. В. Цифрові технології в професійній підготовці педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Академічні візії*, 2023. Вип. 16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7665825>.
4. Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94. <https://lib.iitta.gov.ua/730857/> (дата звернення: 30.04.2023).

Професійна підготовка фахівців соціальної сфери до роботи з людьми похилого віку в умовах цифрової трансформації

ЖИТИНСЬКА Марія Олександрівна

<https://orcid.org/0000-0002-3118-790X>

mariazhitinskaa@gmail.com

Використання цифрових технологій спричиняє зміни в природі людини, її мисленні, життєдіяльності. Упродовж останніх років цифрова трансформація торкнулась практично всіх напрямів функціонування соціальної держави. Поряд з перевагами в отриманні багатьох послуг і рішень онлайн існує проблема зі складністю засвоєння цих технологій та доступу до них, особливо серед людей похилого віку.

Становлення інформаційного суспільства змінює соціокультурне соціальні зв'язки і середовище людини похилого віку, яка потребує підтримки та ствердження її соціальної суб'єктності. Мова йде не лише про здатність людей похилого віку до засвоєння нових інформаційних технологій, а й про відповідність узагальненому образу «нової людини» в інформаційному суспільстві. Образ такої людини досить вдало, на нашу думку, змалював Е. Фромм, виокремивши основні її характеристики, а саме: віддає перевагу «буттю», а не «володінню» і тому відчуває ідентичність, упевненість у собі, повагу до життя в усіх його проявах, сенс існування на своєму місці, єдність з природою; усвідомлює, що ніхто окрім неї, не має можливості надати сенсу її життю; прагне до самопізнання, розвитку здатності до критичного, реалістичного мислення, звільнення від ненависті, жадібності тощо [2]. Іншими словами, сучасна людина – це активна, творча, соціально відповідальна, духовно наповнена особистість, яка шукає чи вже віднайшла сенс свого життя.

Можливості, що відкриваються сьогодні людям похилого віку через інтернет (онлайн-послуги, участь у віртуальних спілках, оплата покупок чи комунальних платежів, доступ до інформації тощо) сприяють адаптації до сучасного суспільства, дають змогу вчитися, зберігати соціальну активність, розв'язувати життєві проблеми, підтримувати самостійність та незалежність [1]. Завданням держави залишається створення умов для формування цифрової грамотності серед людей похилого віку. У науковій дискусії існує широкий консенсус щодо того, що цифрову грамотність не можна просто прирівняти до суто технічної можливості використовувати апаратне та програмне забезпечення. Швидше цифрова грамотність також потребує базових когнітивних навичок, зокрема таких, як грамотність, читання, чисельно-математична компетентність, навички розв'язання проблем та навички

критичного мислення. Ці базові навички є необхідними передумовами для функціонального, орієнтованого на виконання завдань, застосування нових технологій у повсякденному житті та на роботі. Безумовно цифрова грамотність залежить від інфраструктури (місцевості, підготовлених кадрів, матеріально-технічної бази, певних екосистем для реалізації політики цифровізації, соціально-демографічних показників).

Професійна підготовка фахівців соціальної сфери до роботи з людьми похилого віку має орієнтуватись на виклики сьогодення, відображати реальні потреби людини, яка старіє, а отже, соціальні працівники як суб'єкти надання послуг людям похилого віку мають володіти сучасними методами та прийомами формування цифрової грамотності. У цьому контексті можна виокремити такі основні елементи формування цифрової грамотності, як формування розуміння культурного контексту інтернет-середовища; уміння комунікувати в онлайн-спільнотах; уміння створювати та поширювати контент; навички використання цифрових технологій для саморозвитку.

Важливо наголосити, що навчання людей похилого віку має свої специфічні особливості: людина похилого віку, яка навчається, має свій життєвий і професійний досвід, що має бути використаний як джерело навчання. Людина похилого віку навчається для розв'язання важливих життєвих проблем, тому знання, уміння й навички мають бути швидко застосовані. У процесі навчання провідна роль належить саме людині похилого віку; викладач виступає як порадник і консультант; організація навчання має враховувати вікові, психологічні та фізіологічні особливості цієї категорії населення [3].

Майбутні фахівці соціальної сфери, які навчаються в українському державному університеті імені Михайла Драгоманова за освітньою програмою «Соціальна робота», в межах вивчення курсу «Соціальна геронтологія» ознайомлюються з особливостями роботи цієї геронтологічної групи, вивчають форми і методи роботи з урахуванням фізіологічних, психологічних і вікових особливостей цієї категорії населення. У межах проходження практики студенти вчаться обирати оптимальні прийоми роботи виходячи з потреб людей похилого віку в умовах соціальних закладів.

Спільно з фахівцями територіальних центрів нами розроблено програму навчання для людей похилого віку з основ комп'ютерної грамотності, яка охоплює такі модулі: основи роботи з комп'ютером; файли та папки; робота з текстом; робота з флеш-накопичувачем; основи роботи в інтернеті; робота з електронною поштою та додатковими ресурсами; основи роботи із смартфоном; основи роботи з планшетом. Реалізовувалась програма студентами спеціальності 231 «Соціальна робота», які проводили заняття для людей

похилого віку протягом 2014–2019 рр. в умовах університетів третього віку м. Києва в межах проходження виробничих практик. У період пандемії ми мали змогу оцінити результат від реалізації програми, оскільки через відсутність можливості отримувати послуги в територіальному центрі очно слухачі, які пройшли курс навчання в університеті третього віку за програмою «Основи комп'ютерної грамотності», з легкістю змогли адаптуватись до дистанційного формату комунікації з центром, спілкуватись з рідними та друзями, відчувати себе незалежними.

Нинішня війна, яку розгорнула рф проти України, прискорила процес цифрової трансформації, оскільки розірвала соціальні зв'язки, унеможливила пряму комунікацію. І саме завдяки створенню ще за часів пандемії інтернет-платформ і мобільних додатків (зокрема, «Дія») можливість отримати послуги та соціальні виплати не припинялась навіть в умовах війни. Отже, формування цифрової грамотності людей похилого віку та професійна підготовка соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку в умовах цифрової трансформації є важливими завданнями держави в повоєнний час розбудови України.

Бібліографія:

1. Житинська М. До проблеми навчання комп'ютерній грамотності людей похилого віку. *Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: матеріали доповідей та повідомлень Міжнар. наук.-практ. конференції / За ред. І. В. Козубовської, Ф. Ф. Шандора. Ужгород, 2016. С. 59–61.*
2. Подзігун Г. Суспільні відносини у сфері цифрової трансформації як об'єкт публічного адміністрування. *Право і суспільство. 2020. № 3. Т. 2. С. 67–76.*
3. Лук'янова Л. Концепція діяльності Університетів третього віку. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». 2021. 70 с.

Освіта дорослих в умовах цифрової трансформації

КОВАЛЕНКО Інна Едуардівна

<https://orcid.org/0000-0001-5633-0234>
i.artemenko@ukr.net

Нині, в умовах загострення глобалізаційних викликів, пов'язаних з війною рф проти України і пандемією Covid-19, суспільство переходить в онлайн-формат, у якому інформатизація освіти та цифрова трансформація виступають ключовими чинниками життєвого успіху. За таких умов українські освітяни і здобувачі освіти стикаються з новими викликами віртуального світу: необхідність оброблення великих масивів інформації, швидкі темпи життя, фільтрація цінної інформації від інформаційного бруду, низький рівень

офлайн-контактів, високий рівень агресивності й конфліктності інформаційного простору тощо. Усі ці новітні реалії сьогодення життя висувають перед сучасною людиною нові вимоги. Для того щоб функціонувати у новому інформаційному світі, людина має набути нової інформаційної компетентності. Саме інформаційна компетентність сприятиме підвищенню адаптивності людини до цифрових трансформацій, що відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства загалом і освіти зокрема.

Серед українських науковців проблему освіти дорослих в умовах цифрової трансформації порушують О. Аніщенко, О. Баніт, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Осадчий, С. Сисоєва, Н. Фроленкова та ін. Дослідженню підлягали окремі аспекти освіти дорослих в умовах цифрової трансформації. Зокрема, питання цифрової трансформації освіти висвітлено в працях таких науковців, як В. Биков, Т. Коваль, В. Кухаренко, О. Пінчук, С. Сисоєва, О. Спірін, В. Осадчий. Проблемою інформаційної компетентності займалися В. Беспалов, Н. Баловсяк, М. Головань, В. Недбай. Різними аспектами підготовки адрогогів приділяли увагу О. Аніщенко, О. Баніт, Т. Калюжна, О. Коваленко, законодавчими аспектами освіти дорослих займалися В. Захарін, Т. Калюжна.

Освіта дорослих є складовою загальної освітньої системи, що забезпечує постійний і безперервний процес навчання людини упродовж життя. Увага до освіти дорослих із боку урядів високорозвинених країн та міжнародних організацій свідчить, що її розглядають як один із механізмів зміцнення суспільства та підвищення якості життя, покращення адаптивності людей до суспільних змін.

Як зазначає Н. Фроленкова, освіта дорослих – це окремий напрям в освіті, що забезпечує задоволення освітніх потреб осіб, зайнятих самостійною професійною діяльністю [5, с. 63].

Освіта дорослих як важлива галузь освіти здатна розв'язувати нагальні завдання соціально-економічного й політичного розвитку. Нині одним з головних завдань такого розвитку є спрямованість освіти на розвиток у дорослих людей адаптивності до інформаційного суспільства через формування в них інформаційної компетентності.

Отже, розглянемо поняття «інформаційна компетентність».

Н. Баловсяк інформаційну компетентність визначає як сукупність компетенцій, пов'язаних із роботою з інформацією у всіх її формах і представленнях, які дають змогу ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, працювати з інформацією в різних її формах і представленнях як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності [1, с. 26].

В. Недбай визначає інформаційну компетентність як здатність знаходити, оцінювати, використовувати і повідомляти відомості у всіх їх видах і представленнях [4].

Американські дослідники визначають інформаційну компетентність як поєднання комп'ютерної грамотності, умінь працювати з традиційними видами повідомлень у бібліотеці, технологічної грамотності, етики, критичного сприйняття і навичок комунікації [7].

З огляду на потреби сьогодення ми приймаємо наведені визначення, об'єднавши їх, і вважаємо, що інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій, необхідних для адаптації і ефективного функціонування дорослої людини в інформаційному суспільстві.

Отже, метою освіти дорослих в умовах цифрової трансформації є розвиток у дорослих людей інформаційної компетентності як сукупності компетенцій, необхідних для адаптації і ефективного їх функціонування у швидкоплинному інформаційному суспільстві.

Бібліографія:

1. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21–28.
2. Головань М. С. Інформатична компетентність як об'єкт педагогічного дослідження. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2007. № 16. С. 314–324.
3. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. *Науково-аналітична доповідь* / В. Ю. Биков, О. І. Ляшенко, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий, Ю. І. Мальований, О. П. Пінчук, О. М. Топузов / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: ЦО НАПН України, 2022. 96 с.
4. Недбай В. В. Проектная методика как фактор развития информационной компетентности школьника на уроке иностранного языка в средней школе. URL : <http://2001.pedsovet.alledu.ru/news.php?n=311&c=42> (дата звернення 10.05.2023).
5. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи : монографія / За заг. ред. акад. Н. Г. Ничкало, акад. І. Ф. Прокопенка. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 546 с.
6. Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теоретико-методичний аспект [монографія] / Авт. кол.: Аніщенко О. В., Баніт О. В., Калюжна Т. Г., Коваленко О. Г., Піддячий В. М., Самко А. М. [керівник авт. кол. О. Аніщенко]. Київ: ППОД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 404 с.
7. Information Literacy Competency Standards for Higher Education. URL : <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/informationliteracycompetency.htm> (дата звернення 10.05.2023).

Розвиток цифрової компетентності майбутніх викладачів педагогічних закладів вищої освіти: цільові й змістові орієнтири

ПЕТРЕНКО Лариса Михайлівна

<https://orcid.org/0000-0002-7604-7273>

laravipmail@gmail.com

Сучасне суспільство характеризується тенденціями розвитку, зокрема цифрової економіки, яка висуває нові вимоги до фахівців, цифрових технологій, що формують цифрове середовище і вдосконалюються в ньому, нового покоління фахівців з особливими соціально-психологічними характеристиками, які нині здобувають професійні знання у закладах професійної освіти. Урахування цих тенденцій є надзвичайно важливим для професійної підготовки викладачів педагогічних закладів освіти, які мають стати лідерами і провідниками цифрових новацій у системі освіти.

У звіті Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development) за 2019 рік (Trends Shaping Education, 2019) цифровізацію розглядають як один з мегатрендів, що впливає на майбутнє освіти. Відповідно зростає роль і значення інформації як ресурсу розвитку людського потенціалу в ХХІ столітті, що зумовлює інтенсивне використання глобального інформаційно-комунікаційного простору, створення цифрових освітніх екосистем, максимізацію значення інформації у збільшенні інтелектуальних можливостей учених і фахівців різних галузей економіки, підвищення цінності змістової інформації, яку генерують наука й освіта.

Безумовно, цифровізація «вносить зміни до всіх компонентів професійної діяльності педагога, водночас трансформує його інформаційну і технологічну культуру», соціальні навички [1, с. 207]. У зв'язку з цим актуалізується необхідність розвитку в них цифрової компетентності. На цьому наголошено в Європейському цифровому порядку денному на 2020–2030 рр. (Digital Agenda for Europe), на виконання якого спрямована Європейська рамка цифрових компетенцій для громадян, яка використовується в різних країнах як інструмент розвитку цифрової культури і базова основа для визначення рівня обізнаності у цифрових технологіях у процесі здобуття професійної освіти, а також при працевлаштуванні [2].

У Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки цифровізацію визначено одним із пріоритетних напрямів та інструментом підвищення ефективності професійної підготовки фахівців для відновлення національної економіки в повоєнні часи [4]. До основних орієнтирів розбудови вищої освіти віднесено прискорення розвитку ефективних цифрових освітніх

екосистем, що потребує наявності розвинутої інфраструктури, зв'язку і цифрового обладнання та ефективного планування й розвитку цифрового потенціалу. Розкриваючи суть цифрового потенціалу, доцільно виокремити його складові: сучасні організаційні можливості; підготовлені наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники, які володіють цифровими компетентностями; високоякісне освітнє наповнення, інструменти і безпечні платформи, що відповідають стандартам приватності й етики та є зручними для користувачів; застосування допоміжних технологій для осіб з інвалідністю, що відповідають стандартам приватності та етики і є зручними для користувачів; допоміжні технології для осіб з інвалідністю, які спроможні розвивати цифрові компетентності для цифрової трансформації; розвиток цифрових умінь і компетентностей для цифрової трансформації, підготовка більшої кількості фахівців у цій сфері, зокрема з урахуванням гендерного балансу [4].

Цифровізація сучасної національної економіки для професійної освіти та навчання є визначальним джерелом освітнього цілепокладання, в якому має відобразитись трансформація освітнього замовлення із зміщенням акценту на формування цифрових компетентностей у майбутніх фахівців, зокрема викладачів педагогічних закладів вищої освіти. Саме вони здійснюють підготовку педагогів для Нової української школи, які формуватимуть цифрову компетентність юних українців як інструмент для розвитку готовності опанувати в майбутньому цифрові виробничі технології в закладах професійної і вищої освіти. З огляду на це нині викладачеві замало володіти комп'ютерними навичками на рівні користувача.

За відкритими даними ЄДБО для підготовки майбутніх викладачів педагогічних закладів вищої освіти – магістрів за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, яку здійснюють у педагогічних університетах за акредитованими освітніми програмами «Педагогіка вищої школи», на початок 2022–2023 навчального року зараховано 76 здобувачів вищої освіти. Їх професійна підготовка здійснюється за Стандартом вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського рівня) вищої освіти [3], в якому зміст комплексу очікуваних результатів, що охоплює інтегральну, загальні, спеціальні (фахові, предметні) компетентності, вже зараз має суттєво трансформуватися в руслі цифровізації. І в цьому контексті важливо цифрові трансформації починати з розуміння потреб роботодавця, ринку праці в цілому. Ймовірно, що певних змін потребуватиме зазначений Стандарт вищої освіти в частині розширення загальних і спеціальних компетентностей. У зв'язку із швидкою зміною технологій і необхідністю постійно навчатися/перенавчатися затребуваними стали короткострокові програми, набувають популярності інтегровані навчальні

дисципліни, потребують унормування в українському правовому полі мікрокваліфікації (microcredentials) – визнання результатів неформальної освіти у вищій школі. Актуальність розв’язання цих питань у контексті освіти дорослих не викликає сумніву.

Як показав досвід організації освітнього процесу під час пандемії Covid-19 та в умовах воєнного стану в Україні, цифрові технології мають значний дидактичний потенціал, дослідження якого активізувались як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Останнім часом широкого застосування в педагогічному термінологічному полі набув термін «єдидактика». Нині є досить великий арсенал різних цифрових інструментів, що використовується в організації освітнього процесу в закладах вищої освіти: хмарні технології, інтернет речей, віртуальна і доповнена реальність, штучний інтелект тощо. Водночас не можна не звернути увагу на існуючий розрив між поколіннями – між тими, хто навчає (доцифрове покоління), і тими, хто навчається (цифрове покоління). Науково-педагогічним працівникам доводиться долати значні труднощі в опануванні цифровими технологіями, а традиційна система навчання, яку вони часто пропонують цифровому поколінню, виявляється для них не цікавою, оскільки їх сприйняття, мислення, мотивація, спосіб життя мають свої особливості, на які потрібно зважати при визначенні цілей, підходів, принципів добору змісту, виборі форм, методів і технологій. Таким чином, розвиток цифрової трансформації економіки та освіти вносить суттєві корективи в цільові й змістові орієнтири професійної підготовки майбутніх викладачів педагогічних закладів вищої освіти.

Бібліографія:

1. Петренко Л., Зеліковська О. Педагогічна освіта для сталого розвитку: дослідження професійно-цифрової компетентності викладача вищої школи. *Modern Approaches to Ensuring Sustainable Development* / Edited by V. Smachylo and O. Nestorenko. The University of Technology in Katowice Press, 2023. S. 206–213.
2. Петренко Л. Цифрова компетентність майбутнього викладача закладу педагогічного вищої освіти у науковій педагогічній літературі. *Цифрова трансформація освіти та науки* : матеріали 1-й Всеукр. наук.-практ. конференції, 2–3 берез. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2023. С. 129–134.
3. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського рівня) вищої освіти. Наказ МОН України від 11.05.2021 р. № 520. URL: 011.Osvitni.ped.nauky.mahistr_17.06.docx (live.com).
4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022–2032 рр. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Про схвалення Стратегії розвитку... | від 23.02.2022 № 286-р (rada.gov.ua).

Цифрова трансформація бібліотечної освіти: формування фахових компетентностей

ПОНОМАРЕНКО Лариса Олександрівна

<https://orcid.org/0000-0002-4388-274X>

larisa_dnpb@ukr.net

Цифровізація різних сфер економіки, перехід суспільства до цифрової стадії розвитку висувають нові виклики і нові завдання в галузі бібліотечної справи та фахової освіти. Книгозбірні України мають потужний потенціал та досвід із упровадження й застосування інформаційно-комунікаційних технологій, використання автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, інтернет-ресурсів, організації повнотекстових баз даних, електронних бібліотек, репозитаріїв, діяльності бібліотек у соціальних мережах, створення бібліотечних вебсайтів, порталів, блогів тощо.

У результаті масштабної цифровізації бібліотек відбувається розширення кола бібліотечних послуг та сервісів, набувають розвитку мобільні бібліотечні вебсайти та інші мобільні застосунки, технології ідентифікації, доповненої та віртуальної реальності, хмарні й 3D-технології. У центрі уваги опиняються бібліотечні працівники, професійний рівень яких повинен відповідати сучасним вимогам суспільства, загальному рівню розвитку інформаційних технологій та потребам бібліотек. Формування фахових компетентностей бібліотечних фахівців є сьогодні актуальною проблемою.

Розроблення теоретико-методичних, організаційних і практичних засад підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів здійснено в роботах О. Бруй, В. Візнюк, Г. Гречко, Д. Дейч, М. Іванової та Н. Білинець, О. Клименко, І. Лобузїна, О. Матвієнко та М. Цивїна, В.Мудрохи, Н. Онищенко, Л. Прокопенко, Л. Філіпової та ін. Цифровій компетентності майбутніх фахівців бібліотечної та інформаційної сфери присвячено публікації Л. Біловус, О. Гомотюк, Н. Яблонської, І. Лобузїна, Н. Кунанець, О. Плужник та ін. Зарубіжні дослідники у своїх публікаціях розкрили різні аспекти цифрової трансформації бібліотечної освіти та набуття відповідних компетенцій, зокрема: Р. Аудунсон та Н. Шува (розглянуто цифрову бібліотечну освіту в Європі), А. Камба (проаналізовано структуру компетенцій у сфері ІКТ для бібліотек та обґрунтовано потребу в типовій навчальній програмі), Р. Шахбазі та А. Хедаяті (визначено компетенції цифрових бібліотекарів відповідно до аналізу нових вакансій на базі ІТ) та ін. Відповідно до проблематики нашого дослідження звернемося до окремих визначень поняття цифрової трансформації освіти.

Цифрова трансформація інтеграцію цифрових технологій у всі сфери бізнесу. Ця інтеграція зумовлює принципові зміни в тому, як діють громадяни,

підприємства та організації, як вони забезпечують цінність для себе, своїх працівників, клієнтів, партнерів, досягаючи власних і спільних, економічних і соціальних цілей швидше, дешевше та з новою якістю [5]. «Цифрова трансформація у сфері освіти і науки – це комплексна робота над побудовою екосистеми цифрових рішень у сфері освіти та науки, включно зі створенням безпечного електронного освітнього середовища, забезпеченням необхідної цифрової інфраструктури закладів та установ освіти і науки, підвищенням рівня цифрової компетентності, цифровою трансформацією процесів та послуг, а також автоматизацією збору і аналізу даних» [7].

У контексті викладеного вище особливого значення набувають цифрова компетентність та підвищення її рівня. Цифрова компетентність входить до переліку ключових у стратегічних міжнародних документах, є наскрізною та багатофункціональною, яка може бути застосована у різних сферах.

Відповідно до Європейської рамки цифрової компетентності для громадян (DigComp) цифрова компетентність – це впевнене, критичне й відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. DigComp є інструментом підвищення рівня цифрової компетентності громадян, вироблення державної політики на підтримку й розбудову цифрової компетентності, планування освітніх і навчальних ініціатив для покращення цифрової компетентності конкретних цільових груп [9, с. 5].

Цифрова компетентність – це здатність уміти використовувати цифрові медіа й ІКТ, розуміти і критично оцінювати різні аспекти цифрових медіа і медіаконтенту, а також уміти ефективно комунікувати в різноманітних контекстах [8, с. 585].

Стандарт вищої освіти України, зокрема перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», регламентує набуття цифрових компетенцій. З-поміж 15 фахових компетентностей, що є обов'язковими для бакалаврів інформаційної, бібліотечної та архівної справи, 5 пов'язані з цифровими компетентностями, а саме ФК3: здатність використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для розв'язання професійних завдань – ФК10; здатність адмініструвати соціальні мережі, електронні бібліотеки та архіви – ФК11; здатність використовувати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, організувати електронні бібліотеки та архіви – ФК12; здатність створювати, наповнювати та забезпечувати функціонування вебсайтів і вебспільнот у мережі інтернет – ФК13; здатність опановувати і використовувати технології електронного урядування та електронного документообігу.

Стратегією розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» передбачено сприяння міжнародній інтеграції системи бібліотечної освіти України в європейській простір вищої освіти за умови збереження й розвитку досягнень та прогресивних традицій вищої школи [3].

Середньостроковий план дій на 2018–2020 роки Стратегії містить завдання розробити освітні стандарти та освітньо-професійні програми для підготовки спеціалістів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних вимог, забезпечити проведення їх незалежного експертного оцінювання та використання.

Я. Хімч проаналізовано формування інформаційної культури здобувачів вищої освіти в цифрову епоху та доведено доцільність запровадження навчальної дисципліни «Інформаційна культура та академічна доброчесність» як обов'язкової освітньої компоненти освітньо-професійної програми, що спрямована на формування загальних і професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти спеціальностей галузі знань 02 «Культура та мистецтво» [6].

Кафедрою документознавства та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі розроблено і запроваджено в навчальний процес комплекс дисциплін, який покликаний забезпечити формування і розвиток цифрової компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, зокрема: «Аналітико-синтетична переробка документної інформації», «Електронне урядування», «Електронний документообіг», «Соціальна та інформаційна безпека», «Комп'ютерна обробка та редагування документів», «Інформаційна безпека та захист інформації», «Автоматизовані інформаційно-пошукові системи» [2].

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спонукає постійно удосконалювати бібліотечну освіту шляхом набуття і підвищення рівня цифрової компетентності здобувачів освіти з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Цифрова трансформація бібліотечної освіти має забезпечувати максимально повне використання потенціалу цифрових технологій, що передбачає готовність бібліотечних працівників до постійного підвищення рівня цифрової компетентності, опанування цифрових інструментів та ефективне застосування набутих навичок у практичній діяльності. Підготовка сучасних конкурентноспроможних бібліотечних фахівців здійснюється в системі безперервної освіти, організаційними формами, якої є формальне, неформальне та інформальне навчання. Формування цифрової компетентності та розвиток цифрових навичок

майбутніх бібліотечних фахівців забезпечуватиме прискорення процесів цифрової трансформації бібліотечної освіти та економіки й суспільства в цілому, сприятиме розвитку цифрової економіки.

Бібліографія:

1. Біловус Л. І., Гомотюк О. Є., Яблонська Н. М. Формування комунікативної компетентності бакалаврів із використанням інформаційних технологій під час навчання. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 73–78.
2. Плужник О. Формування цифрової компетентності у майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. *Соціум. Документ. Комунікація* : зб. наук. ст. / Університет Григорія Сковороди в Переяславі ; редкол.: С. В. Орлик (голов. ред.), В. В. Куйбіда, А. М. Зленко [та ін.]. Переяслав (Київ. обл.) : УГСП, 2021. Вип. 13. С. 331–344. URL: <http://ehsupir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/6249> (дата звернення: 17.05.2023).
3. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» : затверджено і введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1378. Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/029-Inform.bibliot.ta.arkh.spr-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 17.05.2023).
4. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : схвалено розпорядж. Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-r#Text> (дата звернення: 17.05.2023).
5. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього : вебсайт. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html> (дата звернення: 17.05.2023).
6. Хімич Я. О. Формування інформаційної культури здобувачів вищої освіти в цифрову епоху. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 86–95.
7. Цифрова трансформація освіти і науки. Міністерство освіти і науки України [сайт]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciyaosviti-ta-nauki> (дата звернення: 17.05.2023).
8. Юденкова О. Формування інформаційно-цифрової компетентності у здобувачів освіти в контексті діджиталізації професійної освіти. *Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах діджиталізації суспільства*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ, 2022. С. 585–588.
9. DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model / Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez S., Van den Brande, G.. Luxembourg Publication Office of the European Union, 2016. 40 p. EUR 27948 EN. DOI: 10.2791/11517

Соціально-турбулентні особливості цифрової трансформації суспільства та освіти: елементи інформаційного аналізу

РОСТОКА Марина Львівна

<https://orcid.org/0000-0002-1891-5482>

marilvross@gmail.com

Процеси цифрової трансформації охопили світовий простір та відбуватимуться й надалі, набуваючи дедалі більш нових імпульсів удосконалення й розбудови соціально-педагогічних, техніко-технологічних, інформаційно-аналітичних та інших систем. Відомо, що цифрова трансформація є певною трансдисциплінарною формою інтеграції цифрових технологій у різноманітні сфери економіки держав і суспільств. Це провокує принципово інноваційні зміни в суспільстві, що спонукають продукування ідей з новими ціннісними орієнтирами.

Соціальна турбулентність у контексті сьогодення є однією з ознак постмодерного науково-освітнього простору та визначає певні особливості цифрової трансформації суспільства й освіти за сучасних форс-мажорних обставин (постпандемійні наслідки, військовий стан, стихійні лиха тощо). У цьому сенсі, на підставі контент-аналізу джерельної бази, зосереджено увагу на багатогранному доробку дослідників. З огляду на соціально-турбулентні особливості цифрових трансформацій суспільства та освіти розглянемо низку наукових праць із зазначених вище питань.

В. Зубов і Л. Кривега, які ще в 2018 р. у статті «Соціальна турбулентність як підґрунтя змін у світоглядних настановах сучасної людини» аналізують зміни у світоглядних орієнтаціях сучасної людини під впливом соціальної турбулентності, зазначають, що осмислення новацій у світоглядному горизонті сучасної людини під впливом бурхливих соціальних подій сьогодення набуває дедалі більшої ваги в сучасному філософському дискурсі. Науковці зауважують, що у світоглядному комплексі сучасної людини в умовах обмеження можливостей у задоволенні своїх матеріальних і духовних потреб посилилися прагматичні нотки в конструюванні стратегії життя, а зростання масштабів тероризму актуалізувало прагнення людини до безпеки життєдіяльності, підсилило її прагнення досягти соціального простору з розвиненою й безпечною соціальною інфраструктурою, а також посилився інтерес людини до містичного забарвлення світоглядної картини світу [1].

Я. Чернятевич, С. Мокрецов і О. Корольчук у доповіді 2019 р. «Турбулентність в соціально-економічній системі України» вважають, що основними причинами турбулентності соціально-економічної системи України можуть бути: низький рівень задоволення потреб населення і як наслідок

активні міграційні процеси в країні та за її межі; політична нестабільність, обумовлена воєнними подіями на сході України та анексією Криму і як наслідок високі ризики для інвесторів та можливостей розвитку бізнесу в Україні; відсутність стратегій розвитку інформаційної сфери, інноваційних розробок; неефективна державна політика у грошово-банківській сфері і як наслідок зниження доходів населення, підвищення рівня бідності в країні; дефіцит бюджету, обумовлений неефективною політикою у фінансовій сфері і як наслідок відсутність державного фінансування програм розвитку новітніх галузей економіки, освіти, медицини, екологічних програм, гуманітарної складової державотворення [4].

О. Кубальський, який у 2022 р. у статтях «Сутність та основні виклики соціально-турбулентного простору сучасної цивілізації» та «Наукова комунікація в добу глобалізації та соціальної турбулентності» актуалізує категорію соціальної турбулентності в аспекті філософського аналізу різних вимірів сучасного культурно-цивілізаційного простору та визначає ключовими сутнісними характеристиками епохи турбулентності нестійкість, нестабільність, невизначеність, непередбачуваність та регулярні або хаотичні переходи від безладу до порядку і навпаки. Автор наголошує, що соціально-турбулентний простір особливо гостро відчуває виклики глобалізованого світу: нерівномірно розподілений фінансовий капітал, різноманітність культур і життєвого укладу, розширення інформаційного середовища людини, що супроводжується маніпуляціями масовою свідомістю, цифровим насильством і несправедливістю, змінами взаємовідносин між людством і біосферою, стиранням роздільних ліній між станом війни і миру [2, 3].

О. Панченко у статті «Турбулентні соціально-психологічні виклики в системі державного управління інформаційною безпекою» досліджує інформаційну турбулентність, причинно-наслідкові соціально-психологічні аспекти, пов'язані з цим явищем та напрями державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки. Автор зазначає, що вплив інформаційної турбулентності здійснюється в трьох площинах – державній, суспільній та особистісній [5].

Таким чином, нині актуальними стають питання дослідження процесів соціальної турбулентності та забезпечення ефективного інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації українського суспільства, національної науки, освіти, педагогіки і психології, поглиблення теоретичних і прикладних аспектів у цьому контексті. Цілком зрозуміло, що елементи інформаційного аналізу щодо вивчення наукового доробку дослідників не є вичерпаним контентом. Дослідження в цьому ключі триває, охоплює пов'язані з соціально-турбулентними особливостями цифрової трансформації аспекти,

зокрема це безбар'єрність освітніх комунікацій, екологічна та інклюзивна складова освіти тощо. Отже, одним із пріоритетних напрямів у контексті наукового дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід (2023-2025)» відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського постає вивчення джерельної бази щодо аспектів соціальної турбулентності в українському науково-освітньому просторі та в зарубіжній науці й освіті.

Бібліографія:

1. Зубов В., Кривега Л. Соціальна турбулентність як підґрунтя змін у світоглядних настановах сучасної людини. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2018. Вип. 8. С. 66–68. DOI: <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i.279>.
2. Кубальський О. Н. Наукова комунікація в добу глобалізації та соціальної турбулентності. Освітній дискурс : зб. наук. праць. *Educational discourse : collection of scientific papers* / Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2022. Вип. 41(7–9). С. 18–26. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.41\(7-9\)-2](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.41(7-9)-2).
3. Кубальський О. Сутність та основні виклики соціально-турбулентного простору сучасної цивілізації. *Humanities Studies*. 2022. Вип. 12 (89). DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-12-89-05>.
4. Чернятевич Я. В., Мокрецов С. Є., Корольчук О. Л. Турбулентність в соціально-економічній системі України. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : матеріали XIII наук. – практ. конф. за міжнар. участі, присвяченої пам'яті Решетніченка Андрія Володимировича / за заг. ред. О. Б. Кірєєвої . Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 139–142 [268 с.]. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/33775> (дата звернення: 12.05.2023).
5. Panchenko O. Theory and Practice of Public Administration 1(68). P. 210-217. DOI: <https://doi.org/110.34213/tp.20.01.25>.

Розділ 2. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Моделі цифровізації класичних університетів: зарубіжний досвід та українські реалії

КІРІЄНКО Уляна Володимирівна

<https://orcid.org/0009-0004-0479-8598>

igls.ukr@gmail.com

У сучасних умовах у всьому світі відбуваються процеси трансформації та появи абсолютно нових форм організації системи вищої освіти. Виклики, що постали перед сучасними університетами, пов'язані з їхньою диференціацією. Учені розглядають найбільш ймовірним формування основних трьох груп університетів: класичні багатопрофільні (не більш як 10 %), університети за кількома (або окремими) напрямками знань (більш як 50 %), змішані варіанти (класичний плюс інноваційна діяльність). Сучасна вища освіта країн Європи побудована на трьох моделях класичного університету – німецькій, французькій та англійській. Головні принципи німецької моделі (модель Гумбольда) – це поєднання навчання, досліджень та формування особистості людини. Французька модель (модель Наполеона) бере за основу створення центрального закладу освіти, який пов'язаний з державною владою. Англійська модель (модель Ньюмана) базується на формуванні сприятливого освітнього середовища через взаємодію студентів і викладачів, орієнтується на формування мислення людини [14]. Основними напрямками цифрової трансформації зарубіжних класичних університетів є такі:

1. Масові онлайн-курси на базі хмарних технологій (MOOC – Massive Open Online Courses). Наприклад, Coursera (www.coursera.org, консорціум 100 університетів), EdX (www.edx.org, Гарвардський університет та Массачусетський технологічний інститут) та ін.

2. Створення європейського простору Відкритої науки (Open Science). Новий підхід до науки, що базується на спільній роботі науковців і нових засобах поширення знань за допомогою цифрових технологій [5].

3. Поява дистанційної освіти, відкритих університетів, можливість отримання освітніх послуг з будь-якої точки світу.

В Україні на процеси трансформації у системи освіти істотно вплинула світова пандемія ковіду та російсько-українська війна. ЗВО перейшли на

дистанційну форму навчання. З початком активних бойових дій у деяких регіонах ЗВО були переміщені, а в окремих продовжують працювати недалеко від лінії фронту. Можна припустити, що після війни на долю ЗВО вплинуть насамперед втрати людського капіталу (студентів, викладачів, дослідників). Ситуація невизначеності потребує вже сьогодні розроблення стратегічного бачення та конкретних проєктів реформ для збереження та оновлення системи вищої освіти.

В умовах постійного реформування освіти в Україні постає проблема щодо правомірності тлумачення та використання змісту терміна «класичний університет». У 1991 р. на території України існувало 10 держаних університетів (нині національних), що були побудовані за зразком світових класичних: Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Київський, Львівський, Одеський, Сімферопольський, Ужгородський, Харківський, Чернівецький [1]. За роки незалежності визначення терміна «класичний університет» кілька разів змінювалося на законодавчому рівні. У сучасних умовах «класичний університет» – це багатопрофільний навчальний заклад, який здійснює освітню діяльність (кваліфікаційний і науковий рівні) із широкого набору природничих, технічних, гуманітарних та економічних напрямів науки. Університети займаються проведенням фундаментальних і прикладних наукових досліджень, популяризують наукове знання та здійснюють культурно-просвітницьку діяльність [10]. Українські університети у ХІХ-ХХ ст. розвивалися за французькою моделлю, а вже в незалежній Україні модель зміщується ближче до німецької.

У 2022 р. до десяти класичних університетів України, за даними консолідованого рейтингу («Топ-200 Україна», «Scopus» та «Бал ЗНО на контракт») належали: Київській, Львівській, Харківській, «Києво-Могилянська академія», Одеський, Сумський, Чернівецький, Донецький, Дніпровський, Прикарпатський [11].

Сьогодні вже йде дискусія з приводу змін в освітньому полі. Позицію об'єднання окремих закладів, укрупнення мережі університетів на рівні регіонів представлено в доповіді Національної академії педагогічних наук. Президент НАПН В. Кремень запропонував створення у межах одного міста об'єднаного університету. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських університетів на міжнародному рівні. Подібні університети матимуть повноцінні студентські потоки, відбудеться укрупнення кафедр з потужними науковими школами, суттєво зменшаться фінансові витрати [8]. В. Кремень зазначив у своїх коментарях для ЗМІ, що за умови об'єднання ЗВО викладач і студент лише виграють, а кількість проректорів і ректорів суттєво зменшиться [9].

Дискутуються також інші варіанти трансформації університетів. Обговорюється варіант збереження класичних університетів та перетворення їх у дослідні. Наприклад, пропонується кооперація з відповідними інститутами НАН України та галузевих академій наук. Це така французька модель. Освітньо-наукова співпраця між університетами й академічними інститутами на рівні спільного керівництва аспірантами, формування спільних аспірантських програм і спеціалізованих «докторських шкіл» [3]. Головними напрямками цифровізації українських класичних університетів можуть бути такі:

1. Масові відкриті онлайн-курси (МВОК). Prometheus (prometheus.org.ua) – українська безоплатна платформа онлайн-освіти, яку створили КНУ ім. Тараса Шевченка, КПІ та Києво-Могилянська академія. Prometheus надає безкоштовну можливість університетам, викладачам, науковцям і компаніям-лідерам публікувати свої курси [2, 4].

2. Моделі автоматизованих систем управління університетами (Smart-університет, Е-університет) [7, 12].

3. Різні моделі дистанційної освіти (на базі хмарних сервісів на зразок Google), які застосовуються на рівні конкретних освітніх закладів.

4. Інформаційно-аналітичні сервіси бібліотек при університетах та інститутах НАН України [13]. Подібні сервіси виступили базовою ланкою цифровізації бібліотечних фондів. Якість бібліотечного сервісу стала напряму залежати від переходу на електронні сервіси, технології оцифрування інформації, дистанційного обслуговування запитів клієнтів-освітян. Визначальну роль у цьому процесі взяли на себе інформаційно-аналітичні структури бібліотек [6]. У рамках дослідження проаналізовано концепцію та три моделі класичних університетів. Головними напрямками цифрової трансформації українських класичних університетів є перехід до електронних сервісів управління навчанням і вдосконалення менеджерських функцій університетів (Smart-університет, Е-університет, Е-деканат).

Водночас цифровізація академічних та університетських бібліотек демонструє більш системний підхід, спрямований на відкриття доступу до бібліотечних фондів, баз даних, вдосконалення надання послуг дистанційного сервісу (індивідуальний підхід під запит), розширення функцій бібліотек до «сховища знань» у процесі здобуття освіти, викладання курсів, проведення досліджень тощо. Отже, йдеться про підвищення рівня освітніх бібліотек до конкурентної ланки в системі сучасної вищої освіти.

Бібліографія:

1. Бахрушин В. Місія університетів у світі: історія та сучасність. Портал громадських експертів «Освітня політика». URL: <http://education-ua.org/ua/articles/167-misiya-universitetiv-u-sviti-istoriya-ta-suchasnist> (дата

- звернення: 11.05.2023).
2. Бульвінська О. І., Капралова І. М., Використання масових відкритих онлайн курсів у професійному розвитку викладачів закладів вищої освіти. Інформаційні технології та засоби навчання. ІКТ і засоби навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. 2022. Вип. 2(88). С. 273–290. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4568>.
 3. Вінницький М. Чому в Україні наплодилося так багато вишів, і що з цим робити? URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/chomu-v-ukrajini-naplodilosja-tak-bahato-vishiv-i-shcho-z-tsim-robity.html> (дата звернення: 11.05.2023).
 4. Дистанційні платформи для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijni-platformi-dlya-navchannya-samorozvitku-ta-otrimannya-dopomogi-j-perevirenoyi-informaciyi> (дата звернення: 11.05.2023).
 5. Драч І. І., Литвинова С. Г., Слободянюк О. М. Досвід реалізації інституційних політик відкритої науки в європейських університетах. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Вип. 4(90) С. 173–190. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v90i4.4945>.
 6. Кобелев О. М. Інформаційно-аналітичний сервіс як вектор розвитку сучасних бібліотек. *Вісник Харківської державної академії культури. Серія : Соціальні комунікації*. 2019. Вип. 54. С. 62–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2019_54_8 (дата звернення: 11.05.2023).
 7. Косіюк М. М., Більовський К. Е., Лисак В. М. Автоматизована інформаційна система управління закладом вищої освіти «електронний університет». Інформаційні технології та засоби навчання. ІКТ і засоби навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. 2022. Вип. 1 (93). С. 96–116. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v93i1.5107>.
 8. Кремень В. Г. Університетська мережа в Україні: необхідність модернізації: За результатами наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, 2 березня 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Вип. 1 (5). С. 1–4. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5106>.
 9. Кремень В. Г. По університету на область. Як в Україні буде проходити реформа ЗВО. URL: <https://vesti.ua/strana/po-universitetu-na-oblast-kak-v-ukraine-budet-prohodit-reforma-vuzov> (дата звернення 10.05.2023).
 10. Масальський В., Димиденко Г. Класичні університети України: історія походження та зміст терміна. *Журнал «Схід»*. 2010. Вип. № 7 (107). С. 105–110. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/22417> (дата звернення 10.05.2023).
 11. Найкращі класичні університети України. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/25713/> (дата звернення 10.05.2023).
 12. Потапчук О. І., Луцик І. В., Гевко І. В., Буяк В. В. Реалізація концепції smart-університету в умовах дистанційної освіти. *Інформаційні технології та засоби навчання. ІКТ і засоби навчання в системі післядипломної педагогічної освіти*. 2022. Вип. 6 (92), С. 140–153. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v92i6.5009>.
 13. Сербін О., Ярошенко Т. Інформаційно-аналітичні центри університетів та бібліотек: виклики часу. *Український інформаційний простір*. 2022. Вип. 2(10). С. 293–312. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7948.10.2022.270017>.
 14. Якуніна А. Ключові моделі класичного європейського університету та їхній вплив на розвиток вітчизняної вищої школи: історія питання. *Журнал «Новий колегіум»*. 2023. Вип. 1–2(110). С. 132–134. URL: https://nure.ua/wp-content/uploads/nk_2023_1-2_web.pdf.

Інформаційний супровід підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти

ПАХОМОВ Ілля Володимирович

<https://orcid.org/0000-0002-6101-9384>

pahomov.ilya@ukr.net

Однією з основних умов підвищення якості професійного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) є високий професійний та особистісний рівень їх педагогічних працівників, насамперед майстрів виробничого навчання. Саме вони передають здобувачам П(ПТ)О спеціальні знання, виховують їх, формують практичні вміння й навички, які є базою професійного зростання майбутніх фахівців. Важливим для формування позитивної мотивації майбутніх фахівців, набуття необхідних умінь і навичок є професійне та педагогічне «обличчя» майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О. Безумовно, становленню та розвитку майбутніх фахівців сприяє вплив майстрів виробничого навчання на засвоєння професійно значущих знань, умінь і навичок, набуття високої кваліфікації та компетентності, формування психологічної готовності до майбутньої професії, планування особистісного та професійного розвитку. Майстри виробничого навчання ЗП(ПТ)О є насамперед педагогами професійної освіти, а не лише фахівцями у певній виробничій галузі. Тому для них особливо важливим є педагогічні здібності, знання, навички, наявність високорозвиненої педагогічної культури, психолого-педагогічної компетентності, педагогічної майстерності, у тому числі в інформаційній сфері. Підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О безпосередньо здійснюється у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України» із застосуванням платформи Teams і сайту закладу.

Особливий інтерес становить єдина освітньо-цифрова екосистема, яка міститься на офіційному сайті Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти. Вона поєднує інтелектуальний, науковий, професійний, освітній, технологічний потенціал суб'єктів мережевого освітньо-цифрового середовища, передбачає використання цифрових, андрагогічних та інтерактивних технологій у віртуальному просторі, трансформацію від лінійної до мережевої (кластерної) моделі розвитку ключових, предметних і міжпредметних компетентностей, удосконалення зовнішніх комунікацій між надавачами освітніх послуг, їхніми замовниками та ключовими стейкхолдерами, формування навичок використовувати цифрові засоби, нарощувати обсяги інформації, створювати власні цифрові продукти.

Єдина освітньо-цифрова екосистема Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти охоплює: LMS «Профосвіта» (<https://profosvita.org/>, зареєстровано понад 8000 учасників), хмарний сервіс Microsoft Teams платформи Office 365 (понад 4000 зареєстрованих), Школу педагогічного коучингу та її цифровий двійник – Віртуальну школу педагогічного коучингу, Консалтинговий центр, онлайн-консультаційний пункт «Новітні виробничі технології», інформаційно-аналітичний ресурс «Методична скарбничка», онлайн-центр психологічної підтримки «ReVita», онлайн-Академію цифрових технологій, цифрову бібліотеку БІНПО, цифрові навчальні курси, цифрові програмно-методичні комплекси, персональні вебресурси викладачів, власний сайт БІНПО (<https://binpo.com.ua/>), власний ютуб-канал (<https://t1p.de/six2k>), телеграм-канал (https://t.me/binpo_umo), віртуальні рубрики на сайті БІНПО для неформальної освіти та професійного розвитку фахівців.

Застосування платформи Teams дає змогу майстрам виробничого навчання ЗП(ПТ)О відвідувати курси підвищення кваліфікації за трьома етапами, з яких два – очні (45 і 30 навчальних годин), один – дистанційний (75 навчальних годин). Освітній процес здійснюється за п'ятьма навчальними модулями: «Трудові відносини та охорона праці в професійній освіті», «Педагогічний менеджмент і психологія професійної діяльності», «Дидактика професійної освіти», «Освітні інновації в професійній діяльності педагога професійної (професійно-технічної) освіти» та «Інноваційні технології в закладі професійної (професійно-технічної) освіти».

Форми навчальних занять різноманітні: онлайн-лекції, семінарські заняття, тематичні дискусії, науково-практичні конференції, спецкурси, семінари-практикуми та самостійна робота. За кожним заняттям викладач у вкладці «Дописи» і «Файли» приєднує матеріали електронного навчального курсу, які слухачі можуть завантажити: завдання до семінарських занять, комплекс практичних тестових завдань, проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи, презентації, анотацію електронного курсу, глосарій ключових слів, інформацію про викладача, профіль типової освітньої програми та сама програма, робочий навчальний і тематичний плани курсу, цифрова бібліотека. Перевірити рівень сформованості компетентностей з кожної теми слухачі можуть за контрольними тестами, розміщеними у вкладці «Завдання».

Цифрова бібліотека в кожному електронному навчальному курсі містить, як правило, посилання на електронні ресурси: нормативно-правові акти, посібники та підручники, автореферати дисертацій чи самі дисертації, періодичні видання, сайти наукових, освітніх чи виробничих установ тощо.

Для кожного електронного навчального курсу науково-педагогічними та педагогічними працівниками Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти розроблено відповідні навчально-методичні посібники, які містять основну інформацію з цього курсу.

На офіційному сайті Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти слухачі можуть ознайомитися з матеріалами, розміщеними у вкладці «Методична скарбничка». У ній містяться найкращі методичні розробки навчальних занять, об'єднані у професійні розділи, наприклад «Токар», «Слюсар», «Зварювальник» тощо. Майстрам виробничого навчання ЗП(ПТ)О досить зручно знаходити відповідні розділи та завантажувати методичні матеріали, які їх цікавлять. За даними наших опитувань, усі слухачі ознайомлені зі змістом розділу «Методична скарбничка», 65% завантажували та використовували в роботі методичні розробки з цього розділу, а 35% планують це зробити. Жоден зі слухачів не зазначив, що цей розділ не є корисним для майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О.

Велику зацікавленість виявляють слухачі і до цифрової бібліотеки Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, яка також міститься на офіційному сайті закладу. Бібліотека складається з таких розділів: «Наукова бібліотека ОП «Педагогіка вищої школи», «Наукова бібліотека ОП «Психологія», «Наукова бібліотека ОП «Менеджмент», «Монографії», «Навчальні та навчально-методичні посібники, положення», «Наукові публікації в періодичних виданнях, які увійшли до наукометричних баз, рекомендованих МОН, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection», «Статті у наукових фахових виданнях, затверджених ДАК України», «Матеріали конференцій, тези доповідей», «Презентаційні матеріали», «Віртуальна полиця», «Фотогалерея праць БІНПО» та «Дайджести видань».

Таким чином, інформаційний супровід курсу підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О безпосередньо здійснюється у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України із застосуванням платформи Teams і сайту закладу (особливо в розділах «Методична скарбничка» та «Бібліотека»).

Використання інструментів онлайн-взаємодії у підготовці фахівців з бухгалтерського обліку та фінансів

ПЕТРИШИН Людмила Петрівна

<https://orcid.org/0000-0002-1871-2837>

lydkar@ukr.net

ШОЛУДЬКО Ольга В'ячеславівна

<https://orcid.org/0000-0003-2264-5638>

o.sholudko71@gmail.com

Жодне підприємство в сучасних умовах не може обійтися без допомоги спеціалістів у галузі фінансів та бухгалтерського обліку. Однак ускладнення облікових процесів спричинює підвищення вимог і розширення набору компетенцій обліково-фінансових кадрів. Тому вже на стадії підготовки фахівців у цій галузі мають бути враховані реалії та потреби цифрової економіки, у тому числі розвиток інформаційних технологій і комунікацій, запити сучасного бізнесу та трансформації бізнес-процесів. Фахівці, крім знань принципів і правил, способів, прийомів, засобів і методології ведення бухгалтерського обліку, управління грошовими потоками, мають отримати знання та напрацювати компетенції щодо якісних сучасних організаційно-технічних і технологічних рішень, пов'язаних з інтернет-технологіями, сучасною ІТ-інфраструктурою, аналітичними платформами, системами комунікацій для успішного виконання професійних функцій бухгалтера чи фінансиста. Закон України «Про вищу освіту», інші законодавчі акти та національні програми містять чітко визначені поняття, плани та заходи щодо недопущення зниження якості освіти, неприпустимості застосування застарілих методів навчання [1].

Глобальна комп'ютерна мережа Інтернет відкрила доступ до найбільшого сховища інформації і знань, інтегруючи інформаційні ресурси в єдине інформаційне освітнє середовище. Це сприяє підвищенню значущості робіт з розроблення й впровадження в освіту нових інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних і телекомунікаційних [2].

Цифровізація в освіті – це процес використання сучасних цифрових технологій та інструментів для покращення процесу навчання й підвищення якості освіти в цілому, що передбачає використання комп'ютерів, смартфонів, планшетів, програмного забезпечення, вебсайтів, соціальних мереж та інших цифрових інструментів для полегшення навчання, збільшення доступності освіти та підвищення ефективності управління освітніми процесами.

Цифровізація в освіті може допомогти зробити навчальний процес більш інтерактивним і зрозумілим для здобувачів освіти, забезпечуючи доступ до

великої кількості різноманітного навчального матеріалу, інтерактивних завдань і тестів, а також полегшити процес оцінювання та звітування про навчальні досягнення студентів, підвищити ефективність управління освітніми процесами, забезпечити доступ до віддалених форм навчання та інші переваги.

Однак цифровізація в освіті також може створювати певні виклики, такі, зокрема, як необхідність підготовки науково-педагогічних працівників до використання нових технологій, проблеми з доступністю до цифрових ресурсів у деяких регіонах, ризиків зростання кількості неефективних цифрових програм.

Існує кілька інструментів онлайн-взаємодії, які можуть бути корисними у підготовці фахівців, у тому числі з обліку й оподаткування та фінансів, банківської справи та страхування, серед яких можна виокремити такі (рис.1): віртуальні навчальні середовища (moodle, googleclassroom) – це онлайн-платформи, що дають змогу проводити навчання з використанням віддалених інструментів і ресурсів.

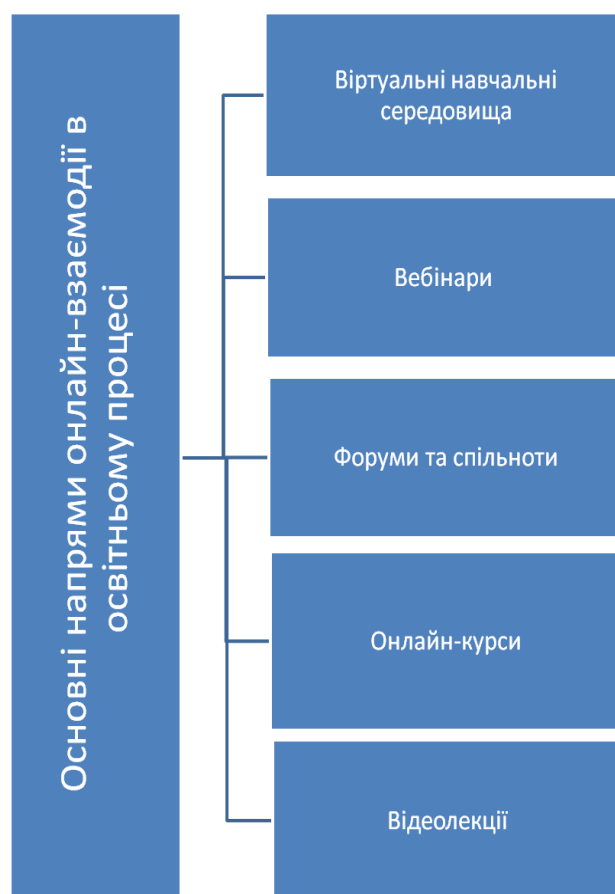

Рис. 1. Основні інструменти онлайн-взаємодії, які можуть бути корисними в підготовці фахівців

Вони можуть містити відеолекції, інтерактивні тести, завдання та інші матеріали; вебінари – онлайн-зустрічі, які передбачають презентації та

демонстрації від експертів у певній галузі. Вони можуть бути використані для отримання та розвитку як професійних компетентостей, так і універсальних Soft Skills, які не прив'язані до конкретного виду діяльності (надпрофесійні якості):

- форуми та спільноти – онлайн-спільноти, де фахівці можуть обговорювати різні питання, ділитись знаннями, досвідом, отримувати поради та встановлювати контакти з колегами та експертами в галузі обліку і фінансів;

- онлайн-курси – самостійні навчальні програми, які доступні онлайн та дають змогу здобувачам освіти з фінансів, обліку та оподаткування розширити й вдосконалити свої фахові знання. Це можуть бути офіційні курси від університетів або спеціалізовані онлайн-платформи з обліково-фінансовими курсами;

- відеолекції – відеоматеріали, які можуть бути використані для набуття окремих навичок, таких як робота зі звітами, бюджетування та ін.,

- Інтернет багатий на відеолекції, які допомагають як фахівцям, так і здобувачам освіти з фінансів, обліку та оподаткування вивчати нові методики, програмні засоби та практичні кейси.

Інструменти онлайн-взаємодії можуть мати різні програми та платформи, що допомагають спілкуватись і співпрацювати віртуально. Деякі з найпопулярніших інструментів містять:

Slack – платформа для комунікації та співпраці в реальному часі, яка дає змогу створювати чат-канали для обговорення різних проєктів і завдань, спільно працювати над документами та обмінюватись файлами;

Zoom – програма для відеоконференцій, яка дає змогу проводити онлайн-зустрічі та вебінари з участю кількох учасників одночасно, що забезпечує ефективне спілкування та обговорення різних питань;

GoogleDocs – онлайн-інструмент для спільної роботи з документами, який дає змогу кільком користувачам одночасно працювати над одним документом, редагувати його та обмінюватись коментарями;

Trello – інструмент для керування проєктами, який дає змогу створювати переліки завдань, візуалізувати процеси та відстежувати прогрес;

Dropbox – хмарне сховище для зберігання та обміну файлами, яке дає змогу користувачам спільно працювати над документами та обмінюватись ними між собою.

Отже, освіта дедалі більше стає високотехнологічною. Усе, що відбувається у світі технологій, безпосередньо впливає на системи освіти та навчання [2]. Тому поєднання цифрових технологій і ресурсів, використання інструментів онлайн-взаємодії створюють більше можливостей для підвищення рівня якості навчання і викладання, допомагає здобувачам освіти успішно

досягнути передбачених освітньою програмою програмних результатів навчання, а викладачам ЗВО вдосконалювати свою майстерність викладання.

Бібліографія:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.14 № 1556-VII.
2. Миронова М. І., Савчин І. М., Миронов Ю. Б. Сучасні тенденції розвитку освітніх технологій // Електронний науковий вісник «Керівник.ІНФО». URL: <https://kerivnyk.info/2020/10/myronov-savchyn-myronova.htmlx> (дата звернення: 30.04.2023).

Оцінювання ефективності та орієнтирів розвитку української науки й освіти: цифрова трансформація

СИМОНЕНКО Тетяна Василівна

<https://orcid.org/0000-0003-4188-8280>
tsimonenko@gmail.com

Сьогодні, коли постійно зростає кількість каналів, які пов'язують науку з життям суспільства, обговорення її проблем залишається одним із важливих способів виявлення соціальних і ціннісних характеристик. Вкрай важливо переглянути підходи до оцінювання досліджень і дослідників, адаптувати їх до вимог нового часу.

Попри прогрес в інформаційних технологіях основним інструментом аналізу наукових досліджень залишаються саме бібліографічно-реферативні бази даних. При цьому бібліографічний елемент у вигляді належним чином оформлених та структурно розподілених метаданих слугує насамперед однозначній ідентифікації публікації, уникненню дублювань та фіксації тексту у цифровому середовищі для подальшого аналітичного опрацювання.

Маючи доступ до десятків мільйонів записів через бази даних і сервіси для бібліотекарів у цілях підвищення ефективності інформаційно-аналітичного супроводу науки й освіти важливо тримати під контролем питання збору, аналітико-синтетичного перероблення, зберігання й пошуку інформації в них, а також у наданні цієї інформації ученим-дослідникам і фахівцям у відповідний час і в зручній для них формі.

Збирання, організація зберігання, пошук, оброблення та оперативне поширення бібліографічної інформації є невід'ємною складовою науково-інформаційної діяльності й однією з основних функцій бібліотечно-інформаційних установ. На основі аналізу міжнародних бібліографічних баз даних цитувань науковець має змогу зорієнтуватися у невпинно зростаючому потоці публікацій, виявити тренди в наукових дослідженнях, з'ясувати ключові напрями наукових знань, визначити найвпливовіших дослідників та рейтинг

установи. Взяти на себе відповідальність за відбір і ґрунтовний аналіз потоків знань навколо вченого – це завдання сьогодні покладено на фахівців нової генерації – бібліотекарів-аналітиків. Вони забезпечують аналітико-синтетичне оброблення наукових даних для створення єдиної системи консолідованої інформації з різних бібліографічних баз даних цитувань, проведення в бібліометричних ресурсах наукометричних досліджень із виявленням прихованих закономірностей і отримання нових знань, здійснення моніторингу та відстежування тенденцій наукових досліджень і підготовку профільних аналітичних матеріалів. Прикладом освоєння бібліотекою наукометричного напрямку діяльності є інформаційно-аналітична система «Бібліометрика української науки» (<https://nbuviar.gov.ua/bpnu/>), що надає суспільству цілісну картину стану наукової та науково-педагогічної сфери держави.

Особливістю системи є наявність у ній алгоритмічно-програмного інструментарію аналітичних обчислень. Сервіс вже уможливорює багатокритеріальний пошук бібліометричної інформації та отримання загальної аналітики, зокрема розподіл за галузями знань, регіонами, відомчою приналежністю українського дослідницького середовища. Статистика відвідувань ресурсу і зворотного зв'язку свідчить про актуальність і затребуваність такої практики. Розвиток аналітичного інструментарію системи на основі поєднання інтелектуальних здібностей людини з можливостями сучасних ІТ-систем сприятиме перетворенню «бібліотечного» джерела інформаційної підтримки схвалення рішень в одне з провідних у системі інформування управлінських ланок. А відтак це сприятиме зміцненню ролі бібліотеки в сучасному цифровому просторі.

Тим самим, на виконання завдань наукового дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки» (2023–2025) (<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0123U100476/>), що здійснюється співробітниками відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, забезпечується бібліометричний і наукометричний моніторинг публікацій з питань цифровізації та цифрової трансформації освіти і педагогічної науки засобами системи «Бібліометрика української науки» (<https://lib.iitta.gov.ua/734817/>).

Цифровізація вищої освіти: до питання збільшення активного навантаження на викладача-науковця

ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна

<https://orcid.org/0000-0002-3238-1608>

nataterentyeva@gmail.com

ГНЕЗДІЛОВА Кіра Миколаївна

<https://orcid.org/0000-0002-5226-840X>

Цифровізація суспільного життя є нашим сьогоденням, яке увійшло до повсякденного життя (торгівля, оплата комунальних та інших послуг, банківські послуги, транспорт, ЗМІ тощо) практично кожного громадянина України. Цифровізація освіти [5] нині має для різних людей різновекторне забарвлення і контекст. Цифрову освіту більшість розуміє як таку, що функціонує за допомогою цифрових / ІТ- технологій, а основним ресурсом є інформація. Відповідно змінюються форми і методи подання інформації, її оброблення, візуалізації, доступу до неї та можливості роботи з нею.

Розроблено структуру та опис цифрової компетентності педагогічного працівника [2, с. 5–44]. Вивчення всіх її аспектів дає підстави стверджувати, що на викладача покладено основну місію формування цифрової компетентності (як у себе, так і у здобувачів освіти) через такі складові: вчитель у цифровому суспільстві (цифрове суспільство, електронне врядування, електронна школа, електронне навчання, безпека в цифровому суспільстві); професійний розвиток (професійна комунікація, професійна співпраця, рефлексія розвитку цифрової компетентності, неперервний професійний розвиток); використання та аналіз цифрових ресурсів (добір цифрових ресурсів, створення та модифікація цифрових освітніх ресурсів, управління та спільне використання цифрових освітніх ресурсів, захист цифрових ресурсів); навчання та оцінювання здобувачів освіти (організація та управління освітнім процесом, інтерактивне та активне навчання, організація співпраці, індивідуалізація і диференціація навчання); розвиток цифрової компетентності здобувачів освіти (інформація та медіаграмотність, відповідальне використання цифрових технологій і сервісів, інклюзивне навчання). Усе це створює додаткове навантаження на викладачів, які мають доволі значну кількість часу приділяти як розробленню нових курсів та їх розміщенню на платформах (на яких працюють університети та інші заклади освіти), так і їх постійному оновленню; групове та індивідуальне спілкування із здобувачами освіти (часто в час, який є зручним для студента, а не в офіційний робочий час викладача); використання застосунків для дублювання інформації (на вимогу та для зручності

студентської аудиторії, яка перебуває, наприклад, у зонах з обмеженим інтернетом); оновлення інформаційного контенту навчальної дисципліни та надання доступу до інформаційних баз даних (що не завжди підтримується з боку здобувачів освіти) тощо.

Як позитив, можемо звернути увагу на зростання віртуальної мобільності, розширення доступу до значних обсягів інформації (що особливо важливо – з конкретної теми, напрямів, галузей тощо), використання різних платформ і застосунків, що дає змогу бути в різних місцях (наприклад, у разі синхронного та асинхронного навчання), можливість самоосвіти із застосуванням усього спектра акмеф'ючерингових технологій та вибудови власної траєкторії здобуття освітніх послуг, варіабельна низка яких невинно розширюється.

Проте зауважимо, що незважаючи на зазначені переваги, далеко не всі учасники освітнього процесу прагнуть скористатися цими можливостями. Особливо це стосується студентської молоді, яка навчається не задля набуття компетентностей, а задля документа про вищу будь-яку освіту (напряму, який може і не подобатися, але були пільги при вступі) або щоб «відкосити» від армії (що особливо ганебно в умовах повномасштабної війни) та з інших (корупційних) причин. Відповідно така ситуація є додатковим стресом для професорсько-викладацького складу, зокрема для тих, хто звик виконувати свою роботу якісно, на високому професійному рівні, оскільки відсутній зворотний зв'язок. А без нього неможливо забезпечити високоякісне надання освітніх послуг.

Вбачаємо за потрібне наголосити, що здобувачі освітніх послуг переважно в цифровому форматі частково втрачають (або вони є недостатньо сформованими) когнітивні, соціальні та поведінкові навички, зокрема вміння розв'язувати проблеми, вербальна грамотність, пам'ять і швидкість мислення як підґрунтя для прийняття єдино правильного рішення, соціально-емоційні навички, такт та емоційна стабільність, саморегулювання, готовність до компромісів і міжособистісного спілкування, що є основою професійної діяльності, окрім професійно-орієнтованої складової. Усі ці чинники є також додатковим стресом для викладачів, оскільки спричиняють певні непорозуміння та конфліктні ситуації.

Щодо наукової складової діяльності викладача зазначимо, що окрім написання та публікації навчально-наукових, методичних та популяризаційних праць, що є обов'язковою вимогою (відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності [1]), він має ще вести та постійно оновлювати власні профілі, оскільки не вся інформація «підтягується» швидко та коректно. І знову – на це витрачається реально багато часу. Такі часові перенавантаження призводять до зниження стресостійкості та прискореного

емоційного й професійного вигорання, сплеску захворювань внаслідок зниження рухової активності та імунітету, загострення хронічних хвороб, що на тлі постійного перебування в умовах воєнних дій спричиняє відмову від викладацької та наукової діяльності, еміграцію зі зміною професії, небажання «викладатися на повну», навіть інколи й певну профанацію професійних обов'язків. Ці аспекти розглянуто в авторських напрацюваннях [3–4]. Болючим є питання академічної доброчесності, оскільки спостерігається привласнення інтелектуальних здобутків з відкритих джерел, проте це є темою окремого дослідження. Тож наголосимо, що всі зміни, а в цифровізації освітньої галузі особливо, мають відбуватися з обов'язковим збереженням людського ресурсу та потенціалу. Оскільки покоління невігласів породять наступне покоління ще більших невігласів, то про суспільний розвиток, прогрес і добробут можна забути назавжди.

Бібліографія:

1. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. No 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. No 365). URL: http://diit.edu.ua/upload/files/shares/9_Documents/licensing/litsenzionnyye_usloviya.pdf (дата звернення: 30.04.2023).
2. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. Розроблено на виконання Наказу МОН України No 38 від 15 січня 2019 року. *New Pedagogical Approaches in STEAM Education. Open educational e-environment of Modern University, special edition.* 2019.
3. Терентьева Н. О. Підтримання рухової активності як прояв особистої і державної відповідальності за якість здоров'я. *Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: тези 7-й Міжнар. наук.-практ. конференції* (23 квітня 2021 року, м. Чернігів). Черкаси: Вид-ць Чабаненко Ю. В., 2021. С. 87–90.
4. Терентьева Н. О. Психолого-інформаційний супровід професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти України під час воєнних дій. *Державна сімейна та молодіжна політика: законодавство, методи та практики.* 2022. № 4. С. 49–56.
5. Цифрова освіта. Міністерства цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/OP%20ЦК.pdf (дата звернення: 30.04.2023).

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ, НАУКОВИХ УСТАНОВ, БІБЛІОТЕК

Про розбудову інформаційно-цифрового простору закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану

ГЕРМАК Ольга Леонідівна

<https://orcid.org/0000-0002-0739-2794>
olij.germak@gmail.com

В Україні упродовж останніх років зроблено значні кроки у формуванні інформаційно-цифрового простору освітнього середовища та, зокрема, використання засобів хмаро орієнтованого навчального середовища у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Стрімкий розвиток технологій у сучасному суспільстві ставить нові стратегічні завдання щодо освіти України. Серед них – принципово нові вимоги до якості підготовки фахівців, що відповідають запитам сучасного інформаційного суспільства. У Концепції «Нова українська школа» наголошено на ключових компетентностях, які необхідні вже сьогодні кожному і в першу чергу педагогу для його професійної діяльності. У переліку окреме місце займає інформаційно-цифрова компетентність, яка обумовлена дедалі більшим використанням інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, у тому числі й в освіті [3]. Тож як викладачеві в умовах воєнного стану навчитися постійно відповідати запитам сучасного інформаційного суспільства? Де навчитися організації інформаційно-освітнього середовища? У який спосіб забезпечити освітній простір необхідними ресурсами?

Ці заходи здійснюють поступово на різних рівнях, іноді доволі формально, що пов'язано з низкою обмежень, які зумовлені такими чинниками, як недостатня мотивація викладачів щодо використання ІКТ в освітньому процесі, брак відповідних компетентностей, недостатнє забезпечення засобами ІКТ. Використання відповідних інструментів інформаційного простору є доцільним для викладачів з усіх предметів і під час позаурочних заходів, оскільки формує та урізноманітнює навчальну та професійну діяльність [1].

Пандемія і війна призвели певною мірою до соціального хаосу, з одного боку, і соціальної самоорганізації, з іншого. У сучасній професійній освіті на різних її рівнях (початковий, середній, вищий) постає питання про нові моделі навчання, засновані на принципах самоорганізації та рандомізації, що визначають людину, суспільство та культуру як нелінійні, відкриті,

самоорганізовані системи/середовища» [2]. Автори зазначають, що «існує така зміна власного внутрішнього стану, що призводить до виникнення крайньої нерівноваги. У результаті спрацьовує механізм зміни внутрішнього (внутрішньо-психічного, внутрішньо-особистісного) світу та поведінки людини... Змінена поведінка людини зіштовхується з внутрішньо-особистісними та соціальними умовами й інформаційними та емоційними стресами» [4]. Для здобувачів освіти така ситуація посилюється загальною тенденцією до цифровізації усіх сфер життя й діяльності людини та особливо її прискоренням внаслідок кризових явищ 2022–2023 рр.

Перед освітянами постає дилема: навчати сьогоднішніх майбутніх кваліфікованих робітників знань і потреб вчорашнього дня або сприяти їхньому когнітивному (інтелектуальному, особистісному) розвитку й формуванню умінь самонавчатися? Існуючі стандарти освіти не спроможні розв'язати другу проблему, оскільки є детермінованими і не розраховані на динамічний і нестійкий характер вимог ринку праці завтрашнього дня. Розв'язанню цієї проблеми сприяє дистанційне навчання за умови виконання низки вимог: воно є індивідуально-орієнтованим; базується на пізнавальних потребах учня; максимально ефективно використовує індивідуальні можливості (фізичні, психічні тощо) учня; надає останньому необхідні навчальні ресурси (технічні, дидактичні, інформаційні та ін.); відповідним чином підготовлений педагог стає наставником (радником, консультантом), а не джерелом директивних знань.

З 2022 р. у дистанційному навчанні виявили суперечності між новими можливостями такого навчання та негативною соціальною реакцією на зниження рівня підготовки учнів. Проте останнє свідчить не про зниження якості знань, а про неготовність соціуму (закладів професійної освіти, батьків і самих учнів) до самосвідомого навчання у відкритому середовищі. Зроблено такі висновки: інформаційно-цифровий простір закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану має й значний потенціал для підвищення якості освіти шляхом індивідуалізації навчального процесу, балансування можливостей і потреб здобувачів знань, гнучкості в розвитку їх творчого потенціалу. Технологічні інноваційні інструменти поступово замінюють традиційні методи навчання в аудиторії. Завдяки смарттехнологіям професійне спілкування педагога з усіма учасниками освітнього процесу набуває нового рівня комунікації, а отже, й підвищує його професійний рівень компетентності. На основі викладеного можна виокремити два напрями для створення інформаційно-цифрового простору закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану:

– педагогічний: розроблення курсів з організації й проведення дистанційного навчання за допомогою ІКТ в освітніх закладах усіх рівнів

освіти з урахуванням різного рівня технічного забезпечення, доступу до інтернет-мережі тощо;

– психологічний: здійснення психологічного супроводу професійної діяльності педагогів, який спрямований на розвиток стресостійкості педагогів, критичного мислення (для адекватної самооцінки рівня ІК-компетентності), мотивації та прагнення до професійного саморозвитку і самовдосконалення.

Бібліографія:

1. Вдовиченко Ю. В. Цифрові технології як основа та рушійна сила розвитку сучасної глобальної економіки. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2018/17.pdf (дата звернення: 10.05.2023).
2. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 10.05.2023).
3. Концепція нової української школи. URL: [https://www.kmu.gov.ua/storage/app-media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf) (дата звернення: 10.05.2023).
4. Овчарук О. Цифрова компетентність учителя: міжнародні тенденції та рамки. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 4 (100). С. 52–55 (дата звернення: 10.03.2023).

Інноваційні технології цифрової трансформації освіти і педагогіки: ігрові платформи як адаптивний інструментарій викладацької діяльності

ІЛЬІНА Тетяна Володимирівна

<https://orcid.org/0000-0002-1640-702X>
tanya68301@gmail.com

У Законі України «Про освіту» проголошено: «Метою національної системи освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Відповідно одним з головних завдань, що постає перед викладачами, є використання інноваційних технологій та точно дібраного інструментарію з урахуванням індивідуальних і загальних особливостей певного покоління здобувачів освіти.

Суспільна значущість концепції навчання упродовж життя (Life Long Learning) в умовах глобальної цифровізації та діджеталізації набуває нових сенсів. Стрімка еволюція і широке застосування в життєдіяльності суспільства інноваційних (інформаційно-комп'ютерних) технологій, цифрова трансформація усіх сфер та додаткові чинники, зокрема пандемія Covid-19 та пов'язані з нею карантинні заходи, повномасштабне вторгнення РФ на територію України, стали домінуючими впливами, що визначили майбутні напрями руху освіти і педагогіки задля ефективного виконання своїх завдань з обов'язковим урахуванням характерних особливостей здобувачів освіти різних поколінь.

В. Дереш і Л. Ліпшиць у дослідженні «Партнерська взаємодія представників різних поколінь у сучасному освітньому просторі» [2] зазначають, що «сучасні діти і молодь відрізняються від викладачів швидкістю мислення, способами здобуття знань і комунікативними навичками: покоління «бебі-бумерів» і покоління X є «цифровими іммігрантами», адже виростили у нецифровій, доінтернетівській культурі, а покоління Y та покоління Z – «цифрові аборигени», які знають лише цифрову культуру». Автор праці «Цифрове покоління: ризики, переваги, засоби взаємодії» Є. Зеленов [3] наголошує, що на даний період часу більшість здобувачів освіти як в нашій країні, так і в світі належать до покоління Z (цифрове покоління, цифрові аборигени), основними характеристиками яких є швидка адаптація до нових технологій, глобальність мислення одночасно з кліповим мисленням, низький рівень тривалості уваги, схильність до аутизації тощо.

Отже, зважаючи на викладене, можна стверджувати, що перед освітянами постала низка проблем, які потребують негайного розв'язання, зокрема оновлення змісту навчання та відповідних змін засобів навчання, використання різних форматів (змішаного) навчання, адаптації навчальних матеріалів, планування навчальної діяльності на покроковій основі тощо.

З огляду на те, що ігрові (інтерактивні) технології є одним з найефективніших засобів активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти та на основі дослідження О. Струтинської [4], в якому стверджено, що сучасне покоління учнів у середньому проводить близько 27% свого часу, граючи в комп'ютерні ігри, припускаємо, що використання знайомих їм ігрових механік у навчальному процесі сприятиме досягненню мети освіти через урахування характерних особливостей цифрового покоління.

Ігрова платформа – це певна комбінація програмного й апаратного забезпечення, що призначена для запуску відеоігор і супутніх програм. Через бажання покращити досвід своїх споживачів та їх соціальну відповідальність невелика кількість виробників програмного забезпечення створюють спеціальні

версії ігор для навчання. Існуючі ігри для навчання поділяють на пісочниці (sandbox), що уможливають вивчення багатьох дисциплін через гнучкість у створенні віртуального середовища відповідно до нагальних потреб навчального процесу, та вузькоспеціалізованих, що зосереджені на одній дисципліні або певній темі.

Як приклад ігор-пісочниць можемо розглянути Minecraft Education, що дає можливість викладачам створювати власні та використовувати існуючі віртуальні світи, якими безкоштовно діляться викладачі з усього світу та Microsoft для різноманітних досліджень і виконання завдань учнями [5]. Доступними є заняття з математики, історії, мистецтвознавства, фізики, інформатики тощо. Для підвищення рівня цифрової компетентності та підтримки за наявності проблемних питань викладачі мають доступ до спеціалізованих онлайн-тренінгів з використання програми Minecraft Education (з отриманням відповідних сертифікатів), служби підтримки та спеціалізованого форуму.

До вузькоспеціалізованих навчальних ігор можемо віднести такі ігри:

– серія Discovery Tour by Assassin's Creed, яка створена як допоміжний інструмент у вивченні історії, через надання можливості віртуально досліджувати моделі стародавнього Єгипту, Греції та Скандинавських країн ери вікінгів з паралельним обговоренням побаченого, почутого й прочитаного в класі [7];

– Kerbal Space Program здатна наочно демонструвати роботу законів фізики через надання можливості учневі спроектувати власний літальний апарат відповідно до сформованих знань законів тяжіння, термодинаміки тощо [8];

– Scratch та Swift Playgrounds дають змогу набути навички створення комп'ютерних алгоритмів [9] та програмування [10].

Проведені в Австралії дослідження показують, що впровадження ігрових платформ на прикладі Minecraft Education в навчальний процес покращує сприйняття матеріалу, сприяє підвищенню впевненості здобувачів освіти в своїх здібностях та їх зацікавленості у вивченні дисциплін [6]. Серед проблем при імplementації ігрових платформ у навчальний процес можна виокремити необхідність адаптації існуючих процесів і навчальних програм, покращення рівня матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів, фінансування придбання необхідних ліцензій та проведення тренінгів для навчально-педагогічного складу з їх використання в рамках заняття.

Отже, враховуючи особливості сприйняття інформації здобувачами освіти цифрового покоління, сучасний рівень розвитку ІКТ, виклики, пов'язані з необхідністю проведення навчального процесу в змішаній або дистанційній

формах, актуальні тенденції в трансформації та цифровізації освіти, вважаємо, що використання ігрових платформ як адаптивного інструментарію викладацької діяльності є актуальним і необхідним. Це, зокрема, підвищує рівень впевненості учнів у своїх силах, зацікавленість у вивченні дисциплін, сприяє засвоєнню матеріалу, зменшенню впливу відволікаючих чинників, уможлиблює підвищення рівня комунікаційних навичок через спільне розв'язання складних завдань навчального процесу.

Бібліографія:

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
2. Дереш, В. С., Ліпшиць, Л. В. Партнерська взаємодія представників різних поколінь у сучасному освітньому просторі. *Педагогічний альманах*, 2021. № 50. С. 16–23. URL: <http://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/295> (дата звернення: 02.05.2023).
3. Зеленев, Є. А. (2018). *Цифрове покоління: ризики, переваги, засоби взаємодії* / Є. А. Зеленев // *Духовність особистості: методологія, теорія, практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. Володимира Даля. Вип. 5 (86). С. 67–82. DOI: <http://dx.doi.org/10.37915/pa.vi50.295>.
4. Струтинська, О. В. (2020). Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. Вип. 9. С. 145–160. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.9.12>.
5. Dezuani M., Macri J. *Minecraft: Education Edition for Educational Impact*, 2019. URL: <https://research.qut.edu.au/dmrc/wp-content/uploads/sites/5/2019/10/MEE-Research.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).
6. What is Minecraft Education. *Microsoft*. 2016. URL: <https://education.minecraft.net/en-us/discover/what-is-minecraft> (дата звернення: 04.05.2023).
7. Ubisoft: Teacher Learning Resources. Ubisoft, 2018. URL: <https://www.ubisoft.com/en-us/game/assassins-creed/discovery-tour?isSso=true&refreshStatus=noLoginData> (дата звернення: 04.05.2023).
8. Kerbal Space Program. *Common Sense*, 2018. URL: <https://www.commonsense.org/education/reviews/kerbal-space-program> (дата звернення: 04.05.2023).
9. Scratch for Educators. *MIT Media Lab*. 2007. URL: <https://scratch.mit.edu/educators> (дата звернення: 04.05.2023).
10. Swift Playgrounds. *APPLE*, 2014. URL: <https://www.apple.com/swift/playgrounds/> (дата звернення: 04.05.2023).

Електронна бібліографія у вебресурсі Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського

ПАВЛЕНКО Тетяна Степанівна

<https://orcid.org/0000-0003-3244-7897>

[e-mail: tetana1806@gmail.com](mailto:tetana1806@gmail.com)

Нові виклики, що постали перед суспільством через воєнні дії в Україні, підвищення вимог до наукових та освітянських бібліотек як важливого інструменту навчальної й наукової діяльності, актуалізували реорганізацію діяльності бібліотек шляхом нарощування інформаційного потенціалу, інтеграції бібліотечних ресурсів, забезпечення освітніх та науково-дослідних процесів оперативною, повною, якісною інформацією, формування інформаційного поля та швидкого доступу до інформації користувачів освітянської галузі.

Сучасні наукові бібліотеки як накопичувачі наукових видань і ресурсів мають значний досвід методичних напрацювань у питаннях організації та управління інформаційними ресурсами, формування орієнтованих на широкого користувача пошукових системи та самостійно розробляють науково-практичні засади розвитку своєї діяльності.

Мета дослідження – проаналізувати електронні науково-допоміжні бібліографічні показники для потреб освіти у вебресурсі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) та їх використання за допомогою інформаційно-аналітичної системи Google Analytics.

Нині ДНПБ – це сучасний бібліотечно-інформаційний центр, який накопичує та забезпечує доступ до фондів й електронних ресурсів. Серед основних завдань: збирання, збереження, систематизація джерел і наукових досягнень визначних педагогів, науковців, викладачів у колекції; розвиток потенціалу цифрової бібліотеки; забезпечення доступу до глобальних інформаційних ресурсів. У бібліотеці також формується система вторинних документів, важливою складовою яких є електронні бібліографічні посібники різних типів і видів: серійні біобібліографічні показники, зокрема «Видатні педагоги світу», «Академіки НАПН України», «Ювіляри НАПН України», які розкривають життя і діяльність видатних педагогів, бібліографічні показники з актуальних питань педагогіки і психології, науково-допоміжні і рекомендаційні показники.

У процесі наукового дослідження «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти» (2020–2022) створено електронні науково-допоміжні бібліографічні показники.

Пріоритетним напрямом діяльності ДНПБ є збереження здобутків учених України, підтримка та інформаційне забезпечення досліджень освітян, поширення передового досвіду, сприяння впровадженню наукових розробок у практику, підвищення професійного рівня педагогічних кадрів. З метою ознайомлення з дослідженнями вчених за роки незалежності України, популяризації досягнень з галузі педагогічних наук, створення інформаційної бази для вивчення окремих дисциплін і збереження інформації для наступних поколінь вперше створено науково-допоміжний покажчик «Дисертації з питань освіти (1991–2021)».

Основою покажчика став фонд дисертацій із галузі педагогічних наук, захищених у незалежній Україні протягом 30 років (1991–2021). Стиль і мова збережено в авторській редакції. Обсяг покажчика – 7316 дисертаційних робіт.

Структурно покажчик складається з десяти розділів за такими науковими спеціальностями: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.02 – теорія та методика навчання, 13.00.03 – корекційна педагогіка, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.05 – соціальна педагогіка, 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, 13.00.07 – теорія і методика виховання, 13.00.08 – дошкільна педагогіка, 13.00.09 – теорія навчання, 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. У розділі «Наукова спеціальність 13.00.02» висвітлено дисертації за такими галузями навчання: «Теорія та методика навчання української мови», «Теорія і методика навчання української літератури», «Теорія та методика навчання (іноземні мови)», «Теорія і методика викладання математики» та окремими предметами – технологічна освіта, технічні дисципліни, фізика, трудове навчання, музична освіта, фізична культура. У межах розділів бібліографічні описи дисертацій згруповано у хронологічному порядку (нумерація наскрізна), що дає можливість простежити динаміку розвитку науково-дослідної діяльності вчених; у межах року – за прізвищами авторів в алфавітному порядку. Для полегшення інформаційного пошуку додатково надається допоміжний іменний покажчик, який містить перелік прізвищ дисертантів, наукових консультантів і керівників, які зазначені в основному тексті покажчика, з посиланнями на відповідний бібліографічний запис. Матеріали, що зібрані в покажчику, переважно звірені *de visu* та бібліографуються мовою оригіналу.

Створені електронні бібліографічні видання розміщено на вебпорталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зокрема в науково-педагогічній електронній бібліотеці, доступ до якої здійснюється на єдиній платформі САБ ІРБІС64.

Проаналізуємо використання бібліографічних ресурсів, зокрема науково-допоміжних покажчиків електронної бібліотеки ДНПБ, за основним

показником – завантаження документів. Аналіз використання вебресурсів проведемо за допомогою однієї з найбільш популярних інформаційно-аналітичних систем – Google Analytics (GA), яка є зручним інструментом для збирання, опрацювання та зберігання статистичних даних щодо відвідування вебресурсів бібліотеки.

За результатами моніторингу використання науково-допоміжного бібліографічного показника «Дисертації з питань освіти (1991–2021)» виявлено, що загалом було 97 завантажень, з них: 75 з вебпорталу ДНПБ (жовтень – 18; листопад – 20; грудень – 17; січень – 14; лютий – 6); 22 – із сайту ЕБ НАПН України. Найбільш завантажень відбулося в листопаді (31) у перший місяць оприлюднення посібника.

Таким чином, аналіз використання науково-допоміжних показників показав, що віддалені користувачі виявляють цікавість до електронних показників, які є цінним джерелом наукової інформації та забезпечують високотехнологічне обслуговування користувачів із широким залученням можливостей digital-технологій.

Бібліографія:

1. Бібліотека в інформаційно-освітньому середовищі : наук.-допом. бібліогр. показч. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: А. І. Рубан, І. Г. Лобановська ; наук. ред. Л. О. Пономаренко ; наук. консультант Т. В. Добко]. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. 195 с.
2. Дисертації з питань освіти (1991–2021) : наук.-допом. бібліогр. показч. / [упоряд.: Пономаренко Л. О., Зоріна Н. Є., Коваленко С. Г., Кропачева Н. М., Павленко Т. С. ; наук. ред. Пономаренко Л. О. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця: Твори, 2022. 1099 с.
3. Пономаренко Л. О. Бібліографічні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського та цифровізація суспільства. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6-8 жовт. 2020 р.) / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, м. Київ, Україна. Київ, 2020. С. 103–107.

Електронна бібліотека як ключова складова відкритого середовища закладу професійної освіти

РОМАНОВ Леонід Анатолійович

<https://orcid.org/0000-0002-1297-3331>
leo-volga@ukr.net

Розвиток сучасного інформаційного суспільства супроводжується впровадженням у всі сфери діяльності комп'ютерних технологій, формуванням

електронних інформаційних мереж, інтенсивним використанням і поповненням електронного світового простору.

Ключовим принципом сучасної освітньої діяльності є всеосяжний доступ до інформаційних світових ресурсів, а провідними інформаційними центрами закладів освіти виступають бібліотеки як провідники в електронному інформаційному середовищі. З огляду на це значного поширення в науковій, технічній і популярній літературі набуло поняття «електронна бібліотека», виникнення якого зумовлено розвитком принципово нового класу систем, покликаних акумулювати й поширювати інформацію в електронній формі.

За визначенням Вікіпедії, електронна бібліотека – це розподілена [інформаційна система](#), що дає можливість зберігати і використовувати різноманітні колекції [електронних документів](#) (текст, графіка, аудіо, [відео](#) і т.і.) завдяки глобальним мережам передавання даних у зручному для кінцевого користувача вигляді [2].

Автори колективної монографії «Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів» розглядають електронну бібліотеку як можливо віртуальну організацію мережного типу, що збирає, керує та довготерміново зберігає різноманітний цифровий контент та пропонує своїм користувачам (або спільнотам користувачів) спеціалізовані функціональні можливості щодо контенту. Дослідники також наголошують, що поняття «цифрова бібліотека» і «віртуальна бібліотека» застосовуються як синоніми поняття «електронна бібліотека» [3, с. 9].

Серед важливих параметрів оцінювання електронної бібліотеки – якість подання інформації, розмір інформаційного фонду і якість обслуговування. О. Будецька звертає увагу на зростання ролі в сучасному інформаційному світі бібліографічних «лоцманів», тобто фахівців, які надають допомогу при здійсненні інформаційного пошуку. Зокрема, йдеться про те, що сучасні бібліотекарі оволодівають не тільки пошуковими навичками, а й елементами програмування, поглибленим вивченням правових наук, основними мовами спілкування у світових інформаційних мережах тощо [1].

На думку авторів посібника «Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів», сучасне інформаційно-освітнє середовище закладу професійної освіти – це інтегроване, відкрите, динамічне, адаптивне вебсередовище, що містить організаційні, управлінські, педагогічні, соціальні, економічні, правові, методичні й навчальні взаємозв'язки; функціонально спрямовується на інформаційну електронну взаємодію між суб'єктами середовища; є централізованим електронним навчально-методичним та організаційно-педагогічним забезпеченням навчального процесу. Зазначимо, що першим модулем такого середовища визначено веббібліотеку

електронних освітніх ресурсів (електронних підручників, посібників, методичних рекомендацій, словників, довідників, лабораторних практикумів, які розподілено за галузями професійної освіти (професійно-теоретична підготовка, професійно-практична підготовка, загальноосвітні дисципліни, додаткові матеріали тощо) [4, с. 13-14].

У контексті значення електронної бібліотеки для створення відкритого інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти наведемо приклад Роменського ВПУ. Електронна бібліотека цього закладу є сучасним потужним інформаційним простором (<http://bibliotekavpu.ucoz.com/>) [5]. Читальний зал обладнаний сучасними комп'ютерами з доступом до інтернет-мережі та копіювальними пристроями. Електронна бібліотека навчального закладу складається не лише з літератури загальноосвітніх предметів, а й містить інформацію професійного спрямування, окремо за кожною професією та спеціальністю, з якої ведеться підготовка в училищі. У бібліотеці міститься не лише програмовий матеріал з кожного предмета та професії, а й презентації, відеоматеріали, відеофільми, лекції тощо. Це дає змогу учням поглибити здобуті на уроках знання та якісно підготуватися до участі в різних заходах. Учні цього закладу освіти є неодноразовими переможцями конкурсів та олімпіад обласного та всеукраїнського рівнів.

Отже, електронна бібліотека закладу професійної освіти має бути сучасним потужним інформаційним простором, забезпечувати доступ здобувачів освіти до теоретичного матеріалу дисциплін, створювати умови для виконання різних завдань світу [1].

Бібліографія

1. Будецька О. О. Імперативи розвитку бібліотеки університету в контексті формування освітнього електронного середовища. *Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra* : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка; [за заг. ред. Н. П. Пасмор]. URL:http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf
2. Електронна бібліотека. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/caxv1> (дата звернення: 06.05.2023).
3. Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів: монографія / [Спірін О.М., Іванова С.М., Новицький О.В. та ін.]; за наук. ред. проф. В.Ю. Бикова, О.М. Спіріна. Київ. : Педагогічна думка, 2012. 176 с.
4. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник / Карташова Л. А., Юрженко В. В., Гуралюк А. Г., Липська Л. В., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Шупік І. М., Ростока М. Л., Шевченко В. Л. ; за наук. ред. Лузана П. Г. Київ: ІПТО НАПН, 2017. 124 с.
5. Сайт електронної бібліотеки Роменського ВПУ. URL : <http://bibliotekavpu.ucoz.com/> (дата звернення: 05.05.2023).

РОЗДІЛ 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Алгоритми рішення переходу на дистанційну форму підвищення кваліфікації

ГАВРИЛЯК Олеся Володимирівна

lesjash94@gmail.com

У зв'язку з пандемією Covid-19 та стрімким розвитком технологій багато установ перейшли на дистанційну форму навчання та підвищення кваліфікації працівників. Особливо актуальним такий перехід став після повномасштабного вторгнення РФ в Україну. В освітній галузі ця форма стала незамінною, оскільки дає змогу здійснювати навчальний процес з будь-якої точки світу [5].

При плануванні переходу на дистанційну форму підвищення кваліфікації насамперед треба визначити рівень кваліфікації та обрати програму, за якою відбуватиметься навчання. Наступний крок – пошук навчального закладу, який пропонує таку програму дистанційно. При цьому важливо звернути увагу на рейтинг закладу та наявність акредитації, а також здійснити реєстрацію на курс та оплатити навчання. Під час освітнього процесу потрібно виконувати завдання згідно з розкладом, не забувати про дедлайни та приділяти достатньо часу на вивчення матеріалів. У дистанційному навчанні важливе значення мають самодисципліна та організованість. Для досягнення успіху необхідно брати активну участь в обговореннях і спілкуванні з колегами [3].

Дистанційна форма підвищення кваліфікації вчителів може мати різні формати залежно від організаторів і провайдерів такої освіти.

Типовими форматами дистанційного навчання є: онлайн-курси; вебінари; електронні підручники; мультимедійні матеріали; спільна робота в мережі [4].

Дистанційна форма підвищення кваліфікації вчителів має певні переваги:

- гнучкість: вчителі можуть працювати у зручній для них час та віддалено, виконувати свої завдання в будь-який час, не відвідуючи лекції;
- економія часу та грошей: вчителі можуть зекономити час і гроші на дорогу до місця навчання та різні інші витрати, пов'язані з традиційним форматом навчання;
- доступність: дистанційна форма підвищення кваліфікації може бути доступна вчителям з будь-якого місця, незалежно від того, де вони проживають (це дає змогу спілкуватися з вчителями з різних країн та обмінюватися досвідом);

– можливості інтерактивного навчання: дистанційна форма дає змогу вчителям брати участь у віртуальних дискусіях та спілкуванні з іншими вчителями та експертами, що може підвищити їхню ефективність у роботі;

– актуальність інформації: дистанційна форма дає можливість вчителям бути в курсі останніх тенденцій у своїй галузі, оскільки матеріали на дистанційному курсі оновлюються швидше, ніж у традиційних курсах, і вчителі отримують актуальну інформацію.

Незважаючи на переваги, така дистанційна форма підвищення кваліфікації має окремі недоліки:

– відсутність прямого спілкування: одним з найбільших недоліків дистанційної форми навчання є відсутність можливості прямого спілкування з викладачами та іншими учасниками курсу, що може ускладнити процес розуміння матеріалу;

– недостатня мотивація: навчання в дистанційному форматі потребує більшої самодисципліни та мотивації з боку вчителів, оскільки вони не мають прямого контролю викладача;

– недостатня взаємодія: на дистанційному курсі вчителі можуть відчувати себе відокремленими від інших учасників курсу та недостатньо взаємодіяти з ними, що може погіршити якість навчання та спричинити відчуття самотності;

– обмежена доступність технологій: для участі в дистанційному курсі необхідні певні технології та доступ до інтернету. Деякі вчителі можуть мати обмежений доступ до техніки та інтернету, що ускладнює їхню можливість взяти участь у дистанційному курсі;

– обмежена можливість відповідати на запитання: у дистанційному форматі може бути важко отримати відповіді на запитання в режимі реального часу. Вчителі можуть очікувати на відповідь викладача певний час, що може призвести до затримок у процесі навчання [2].

Дистанційна форма програми з підвищення кваліфікації вчителя дає можливість обирати самостійно платформу для самоосвіти. Це допомагає вчителям трудового навчання підвищити свою кваліфікацію та здобути нові знання й навички. Ресурси, рекомендовані для вчителів трудового навчання: EdX, Coursera, Skillshare, Udemy, Teach-ICT, Teachertube, «Освіторія», «Школа онлайн», «Інтерактивна освіта», EdEra, Prometheus тощо [1].

З урахуванням викладеного вище можна спроектувати:

1) Алгоритм розроблення дистанційної програми підвищення кваліфікації вчителів: визначення тематики програми; вибір платформи для дистанційного навчання; розроблення структури курсу; створення навчальних матеріалів; організація зворотного зв'язку та взаємодії з учасниками програми; оцінювання

результатів навчання;

2) Алгоритм організації дистанційного навчання вчителів: вибір платформи для дистанційного навчання; створення групи учасників програми; надання доступу до навчальних матеріалів; організація зворотного зв'язку та взаємодії з учасниками програми; контроль навчального процесу та оцінювання результатів.

3) Алгоритм організації засідань відеоконференцій: вибір платформи для відеоконференцій; попереднє повідомлення учасників про дату та час засідання; організація відеозв'язку та надання доступу до презентацій та інших матеріалів; організація дискусій та взаємодії з учасниками засідання.

4) Алгоритм оцінювання результатів навчання: організація тестування та інших методів контролю знань; оцінювання результатів та підготовка звіту про успішність учасників програми [4].

На жаль, немає універсального алгоритму переходу на дистанційну форму підвищення кваліфікації, оскільки цей процес може бути різним залежно від конкретної ситуації та потреб. У мережі можна знайти практичні поради і рекомендації щодо переходу на дистанційну форму підвищення кваліфікації.

Бібліографія:

1. ГО «Платформа ОСВІТИ». URL: <https://iteacher.com.ua/category/distancijna-osvita/> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Дистанційна форма підвищення кваліфікації вчителів: переваги та недоліки. URL: https://www.researchgate.net/publication/317910605_Distantsiyna_forma_pidvishchennya_kvalifikatsii_vchiteliv_perevagi_ta_nedoliki (дата звернення: 12.05.2023).
3. Особливості дистанційної форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGEFILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/veru_2014_3_10.pdf (дата звернення: 12.05.2023).
4. Які алгоритми впровадження дистанційного навчання є ефективними. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/school/technologies/68298/> (дата звернення: 12.05.2023).
5. Kumar et al. Distance Learning for Teacher Training: Modes, Models, and Methods. 2019.

Обґрунтування важливості навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності»

КОЗУБЦОВ Ігор Миколайович

<https://orcid.org/0000-0002-7309-4365>

kozubtsov@gmail.com

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти, як визначено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. У результаті інтенсифікації заходів, які проводить Міністерство цифрової трансформації України, створено безальтернативні умови цифрової трансформації українського суспільства. Безумовно, це вплине не лише на ринок праці, а й насамперед на потребу підготовки кваліфікованих кадрів, викладачів, учителів.

Забезпечити виконання цих складних завдань можуть лише викладачі-професіонали, покликані розвивати задатки, виявляти таланти, зберігати індивідуальність кожного здобувача освіти. Високий рівень наукової компетентності в поєднанні з педагогічною майстерністю і психологічною культурою викладачів, впровадження здобутків психологічної науки в педагогічну практику – реальна передумова підвищення ефективності освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО) та реалізація принципів демократизації і гуманізації вищої освіти. Саме тому підвищення професіоналізму майбутніх наукових і науково-педагогічних працівників ЗВО є важливим завданням у системі сучасної вищої освіти через розуміння фундаментальних системних процесів «Психології та педагогіки вищої школи».

Навчальна дисципліна «Психологія і педагогіка вищої школи», яка була тривалий час фундаментальною основою в підготовці наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників, потребує осучаснення в епоху цифровізації, але ще зарано говорити про рівень «кіберпедагогіки та кіберпсихології». З урахуванням викладеного вище метою доповіді є обґрунтування навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності» для здобувачів другого (магістерського) рівня ЗВО як потреби в «Психології і педагогіці вищої школи».

Аналіз публікацій у вільному доступі підтверджує появу оновлень «Психології та педагогіки вищої школи» у ЗВО. Так, предметом вивчення курсу «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» [1] є педагогічні факти, механізми, закономірності, основні характеристики навчання й виховання здобувачів вищої освіти; психологічні закономірності та механізми

опосередкування педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, індивідуальні та соціально-психологічні явища, що зумовлені особливостями роботи вищого навчального закладу.

Наприклад, навчальний курс «Психологія освітньої діяльності» призначений для магістрів, які спеціалізуються у відповідних освітньо-професійних напрямках і майбутня фахова діяльність яких потребує оволодіння психологічними знаннями, вміннями й навичками, що стосуються успішного функціонування сучасної системи освітньої діяльності [2].

Метою дисципліни є сприяння оволодінню майбутніми фахівцями рівнем психологічної культури з питань взаємовідносин між учителем і учнем, розкриття найголовніших аспектів індивідуально-психологічних, професійних властивостей педагога, профілактика емоційного вигорання та збереження психічного здоров'я [3]. Основні переваги дисципліни – це практична спрямованість і формування у студентів систематизованих психолого-педагогічних уявлень, теоретичних знань і практичних умінь здійснювати психологічний супровід навчальної діяльності.

Завдання дисципліни [4] полягають у збагаченні інтелектуально-творчого потенціалу та поведінково-практичних навичок студентів-магістрів у сфері специфічного соціально-гуманірного знання сучасного етапу розвитку людства щодо особливостей мислення й життєдіяльності сучасної людини.

З огляду на те, що Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 лютого 2022 р. рекомендовано перелік видів навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи для науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників [5], здобувачі вищої освіти мають опанувати «Педагогіку і психологію наукової діяльності». З урахуванням уточнення щодо складових видів діяльності науково-педагогічних працівників розробники освітніх компонентів спрацювали на випередження. Так, у Навчально-науковому інституті загальноуніверситетської підготовки кафедри суспільно-гуманітарних наук при Таврійському державному агротехнологічному університеті запроваджено навчальну дисципліну «Педагогіка і психологія наукової діяльності» [6], а в Національній медичній академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика започаткували курс «Психологічні механізми науково-дослідної діяльності» [7].

Розглянемо потреби у викладанні здобувачам навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності». Однією зі складових змісту підготовки здобувачів вищої освіти у магістратурі Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут до викладацької (педагогічної) діяльності є навчальна дисципліна «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності». Зважаючи на необхідність

підвищення рівня психологічної, педагогічної та методичної підготовки викладача вищої школи, запропоновано комплексну навчальну дисципліну «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності», в якій визначено фундаментальні психологічні основи педагогічного процесу у вищій школі, що мають на меті розкрити як фундаментальне підґрунтя педагогіки вищої школи, так і питання дидактики й методики вищої школи. Основну увагу зосереджено на методичних і технологічних аспектах викладання та мотивації учасників освітнього процесу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності» є озброєння здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти теоретичними положеннями побудови науково-педагогічного процесу та основними вміннями й навичками освітньої та наукової діяльності; знаннями закономірностей, принципів, технологій і форм організації освітньої діяльності; знаннями психічних пізнавальних процесів, їх закономірностей у навчанні й вихованні курсантів; знаннями про психологічні компоненти, які спонукають, скеровують і регулюють активність суб'єкта наукової діяльності; вміннями аналізувати й обирати стратегії індивідуального наукового пошуку та безконфліктної взаємодії у складі науково-педагогічного колективу, обґрунтовувати та впроваджувати у ЗВО нововведення; розвивати здатності до самоаналізу і розкриття психологічного потенціалу особистості науковця.

Предметом вивчення дисципліни є педагогіка, психологія і методика викладання у вищій школі, сучасні методи і технології викладання навчальних дисциплін, які використовуються у ЗВО, а також стимулювання наукових пошуків. Структура навчальної дисципліни містить три змістові модулі: загальна характеристика освітньої та наукової діяльності; психолого-педагогічні основи освітньої діяльності; психолого-педагогічні основи наукової діяльності.

Таким чином, вже розпочато процес оновлення навчальної дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи» завдяки запровадженню викладання навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи освітньої та наукової діяльності», що сприятиме набуттю магістрантами психологічних, педагогічних, методичних знань, умінь і навичок у формуванні викладача і науковця ЗВО.

Бібліографія:

1. РПНД «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» з підготовки доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Вінниця. ВНМУ ім. М.І. Пирогова МОЗ України, 2019. 34 с.
2. РПНД «Психологія освітньої діяльності». Рівне. РДГУ, 2021. 19 с.
3. РПНД «Психологія педагогічної діяльності». Кременець. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, 2022. 18 с.

4. РПНД «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності та спеціальні розділи філософії». Спеціальність 132. Запоріжжя. НУ «Запорізька політехніка», 2019. 24 с.
5. Наказ МОН України «Про затвердження рекомендованого переліку видів навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи для науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників» від 16 лютого 2022 р. № 186.
6. РПНД «Педагогіка і психологія наукової діяльності» для здобувачів ступеня вищої освіти «Доктор філософії» спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» (на основі ступеня вищої освіти «Магістр»). Мелітополь: ТДАТУ, 2019. 14 с.
7. РПНД «Психологічні механізми науково-дослідної діяльності» підготовки ЗВО ступеня доктора філософії. К.: НМАПО ім. П.Л. Шупика, 2019. 28 с.

Проблеми та виклики, пов'язані з переходом на дистанційну форму підвищення кваліфікації

КОЦУР Тетяна Омелянівна

tana.kocur@ukr.net

З появою інтернету і високошвидкісного інтернет-з'єднання навчання стало більш доступним. Останні події показали, що педагогічна спільнота стикається з викликами, які потребують негайних та ефективних рішень. Одним з таких викликів є необхідність підвищення кваліфікації вчителів у нових умовах, зокрема з використанням дистанційних форм навчання.

У контексті переходу на дистанційну форму навчання підвищення кваліфікації вчителів також може бути організовано на основі впровадження дистанційної форми. Це дає можливість учителям здобувати нові знання й навички, не виходячи з дому, що особливо є актуальним у наш час. Дистанційна форма навчання – один із найбільш ефективних і зручних способів набуття нових знань та підвищення кваліфікації у всіх галузях, у тому числі й в освіті.

У статті звернуто увагу на виклики і проблеми, пов'язані з переходом на дистанційну форму підвищення кваліфікації та способи їх подолання.

У статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» наголошено на необхідності підвищення кваліфікації педагогічних працівників:

1. Кожен педагогічний працівник зобов'язаний щороку підвищувати свою кваліфікацію відповідно до Закону України «Про освіту» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Педагогічному працівникові гарантується право підвищувати кваліфікацію в комунальному закладі післядипломної освіти, розташованому на території відповідної (за місцем проживання такого педагогічного працівника) області, Автономної Республіки Крим, міста Києва чи Севастополя, що не обмежує його право обрати іншого суб'єкта освітньої діяльності для підвищення своєї кваліфікації.

2. Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років, яка оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, не може бути меншою за 150 годин, з яких не менше 10 відсотків загальної кількості годин обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами [1].

Досліджуючи проблему, визначаємо різні джерела, які забезпечують її розв'язання та реалізацію:

- сайти міністерств освіти різних країн;
- наукові статті та дослідження в журналах, що спеціалізуються на проблемах освіти (Journal of Educational Technology & Society, International Journal of Distance Education Technologies);
- вебінари, онлайн-конференції, публікації на таких сайтах, як ResearchGate або Academia.edu, спеціалізовані медіа, що займаються питаннями освіти (Education Week або EdSurge) [5].

Існує багато різних форм підвищення кваліфікації вчителів, серед яких можна виокремити курси і семінари; онлайн-курси і вебінари; магістерські програми; навчання на робочому місці; професійні асоціації; менторство та співробітництво.

Не всі вчителі готові до використання технологій і програмного забезпечення, що використовуються для проведення дистанційного навчання. Одним з основних викликів є технічні питання, розв'язання яких може потребувати значних витрат. Іншим викликом є необхідність адаптації вчителів до нової форми навчання. Крім того, вчителі стикаються з такими труднощами, як недостатнє забезпечення доступу до інтернету, особливо в регіонах з низьким рівнем розвитку інфраструктури, необхідністю великої кількості часу, проблемою контролю за виконанням завдань та їх оцінювання [6].

Отже, можна окреслити основні проблеми, пов'язані з переходом на дистанційну форму підвищення кваліфікації вчителів:

- технічні проблеми: необхідність мати стабільний і швидкий доступ до інтернету, наявність обладнання (комп'ютер, навушники, мікрофон), програмного забезпечення та платформ для навчання;
- відсутність досвіду: багато вчителів можуть не мати досвіду викладання та навчання за допомогою відеоконференцій та інших онлайн-інструментів;
- організаційні проблеми: потреба в забезпеченні ефективного контролю та оцінювання навчального процесу, стабільного графіка та взаємодії між вчителями та учнями;
- низька мотивація: у процесі дистанційного навчання може знизитися

мотивація учнів і вчителів, тому необхідно забезпечити ефективні методи мотивації та залучення до навчання;

– стрес: перехід на нову форму навчання може бути стресовим для вчителів та учнів; зважаючи на це, важливо забезпечити підтримку та допомогу для тих, хто має труднощі [4].

Для подолання викликів, пов'язаних з переходом на дистанційну форму підвищення кваліфікації вчителів, необхідно докладати технічні, організаційні та методичні зусилля, а також забезпечувати відповідну підтримку та ресурси для педагогічної спільноти.

Для організації технічних питань дистанційного навчання можна звернутися до відповідних компаній, які надають послуги з налаштування онлайн-платформи, або скористатися безкоштовними інструментами, наданими окремими провайдерами. Найважливішим завданням є надання доступу до інтернету, наприклад, шляхом забезпечення вчителів необхідним обладнанням або встановленням безкоштовного Wi-Fi у школах.

Для адаптації вчителів до нової форми навчання проводять тренінги та семінари з використанням дистанційних інструментів, а також надають допомогу вчителям під час роботи з онлайн-платформами та іншими інструментами дистанційного навчання. Для забезпечення якості дистанційного навчання та оцінювання рівня знань вчителів використовують відповідні методики та інструменти, які можуть бути розроблені та впроваджені за допомогою спеціалістів з освіти і технічних експертів.

Важливо також забезпечити педагогічну спільноту необхідними ресурсами та підтримкою в процесі дистанційного навчання, зокрема створенням спеціальних форумів або груп для обговорення проблем та взаємної допомоги [2].

Використання дистанційної форми підвищення кваліфікації вчителів можна забезпечити за допомогою платформ для дистанційного навчання Moodle, пакет 8 спеціалізованого хмарного програмного забезпечення G Suite (у пакет G Suite входять такі популярні вебзастосунки від Google, як Gmail, Google Диск, Google Hangouts, Google Календар, Google Документи, Google Таблиці, Google Презентації, Google Sites, classroom тощо), а підготовлені працівники інституту післядипломної освіти забезпечать умови якісної роботи курсів підвищення кваліфікації на дистанційній основі.

Для проведення конференції щодо обміну досвідом з питань організації дистанційного навчання педагогів в онлайн-режимі можна використовувати сервіси Google Meet та Zoom [3].

Отже, перехід на дистанційну форму підвищення кваліфікації вчителів пов'язаний з певними проблемами. Однак з правильною організацією та

підтримкою можна успішно опанувати цей процес та отримати більше можливостей для професійного зростання вчителів і покращення якості освіти. При цьому важливо обрати оптимальний алгоритм переходу на дистанційну форму підвищення кваліфікації та сумлінно виконувати всі запропоновані завдання, щоб досягти ефективних результатів в реалізації програми алгоритму.

Бібліографія:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://osvita.ua/legislation/law/232/> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія ; за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків:. Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с. (60 с.)
3. Технології дистанційного професійного навчання: метод. посібник / [О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський та ін. Житомир: «Полісся», 2018. 160 с. (6 с.).
4. Challenges of Online Professional Development for Teachers" (виклики онлайн-підвищення кваліфікації для вчителів) URL: <https://www.edweek.org/leadership/challenges-of-online-professional-development-for-teachers/2015/10> (дата звернення: 12.05.2023).
5. National Education Association. URL: <https://www.nea.org/professional-excellence/learning/online-and-blended-learning> (дата звернення: 12.05.2023).
6. Tondeur J., Forkosh-Baruch A., Prestridge S., Albion P., Edirisinghe S. Responding to the Education and Training Needs of Educators in the Digital Era. *European Journal of Teacher Education*, 2016. Vol. 39(3), P. 319–321.

Професійна діяльність суб'єктів освітнього процесу вищої школи в умовах цифрової трансформації

ЛУЧАНІНОВА Ольга Петрівна

<https://orcid.org/0000-0001-8336-9273>
2017olgapetrovna@gmail.com

Безперечним є той факт, що ефективність професійної діяльності суб'єктів освітнього процесу у вищій школі залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх чинників. Маючи відносну автономію в умовах війни, університети, як і вся система вищої освіти, долають виклики сьогодення: реорганізація багатьох філій, підтримка переміщених закладів вищої освіти, надання пріоритету самостійності закладам передвищої освіти, які забезпечували університети вступниками за скороченим терміном навчання; психологічна підтримка учасників освітнього процесу; повернення до офлайн-форми навчання в теплу пору року, щоб зменшити відсоток користування енергоносіями в зимовий період; збільшення відсотка науково-дослідної діяльності університету, а також залучення до навчання іноземних студентів, що дає хоч якусь фінансову стабільність.

Доводиться вибирати між якістю навчання й безпекою освітнього процесу. Які компетентності важливі? Як сприяти формуванню відповідальної й самодостатньої особистості? Важливим є психолого-педагогічний підхід до цифрової трансформації освітнього процесу, бо цифрові технології стали не тільки трендом в освіті, а й рятівним колом в умовах війни.

У пріоритеті безпекові, економічні, психологічні, культурні чинники, триває діалог щодо людини майбутнього, де рушійними силами виступає освітня політика, економіка освіти, культурна ідентичність, розвиток людського капіталу.

Підвищення якості освіти забезпечується впровадженням в освітній простір компетентнісної освіти, зокрема функціонування офлайн- та онлайн-ресурсів ціннісних орієнтирів освіти, кардинальне оновлення системи підготовки та супроводу компетентного вчителя для Нової української школи. Розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ, що перетворюють освіту на продуктивний сектор економіки [2, с. 5].

Суб'єкти освітнього процесу у своїй професійній і навчальній діяльності мають спиратися на відчуття захищеності в умовах війни, а це безпечне спілкування зі студентами, чуйне ставлення до умов їхнього проживання, емпатія, підтримка, співчуття, допомога з гаджетами та інтернет-зв'язком, стабільна робота, що дає можливість своєчасної оплати за навчання. Усе це є маленькими мотиваційними сходинками для студента, який легко може розчаруватися в житті й навчанні, бо не бачитиме перспективи.

Викладач теж потребує психологічної допомоги, але на його боці життєвий досвід, арсенал різних методів і форм навчання й інтуїція – своєчасно зрозуміти й правильно використати свій професіоналізм в освітньому процесі, при цьому бути професійно іншим – ментором, порадиником, вимогливим коучем, психологом. Вважаємо, що трохи психологом бути обов'язково, бо у всіх людей сьогодні порушено базове відчуття безпеки.

Дбати про власну безпеку й захищеність тих, хто поруч; реагувати на свої почуття та допомагати учням/студентам переживати їхні почуття; враховувати можливості мозку, який працює в стані стресу; створювати середовище спільних цінностей; плекати майстерність дбати про себе – такі поради пропонує колектив авторок П'яти Правил Стійкості Педагога для всіх, хто залучений до освітнього процесу, який є основним у професійній діяльності учителя, викладача [3, с. 12].

Так, особиста безпека викладача під час онлайн-заняття – це перебування в безпечному місці приміщення, подалі від вікон. Урівноважений психічний стан дорослого – запорука здорової психіки студента, яка виявляється у

зовнішній (робота, усі здорові) і внутрішній стабільності (мотивація до навчання, уміння порадіти за інших, бажання бути корисним).

Розбалансованість емоцій і почуттів – ознака слабкої психіки. Наприклад, один із магістрів на питання про можливість своєчасної оплати за навчання відреагував агресивно: постійно то працює, то в пошуках нової роботи і, якщо треба, то забере документи. І тільки правильна інтонація викладача, уміння увійти в стан хлопця допомогли – хлопець заспокоївся й зрозумів, що його ніхто не відраховує, від нього чекають звичних дій з оплатою.

Інший приклад – дівчина, яка заховалася в панцир равлика. Була пасивною, бездіяльною, не було бажання вчитися й вставати з дивана. У її випадку допомогли індивідуальні бесіди, емпатія, метод сократівського питання. Дівчина почала ставити собі питання, програвати ситуації поки на дивані. Через місяць сама зв'язалася й радісно розповіла, що знайшла роботу, стала волонтером, а диван став улюбленим місцем не лінощів, а відпочинку. Студентка змогла подолати стрес, допомогла собі й своєму мозку долати перешкоди в стресових ситуаціях.

Мабуть, найбільш складним є випадок студентки, яка постійно долає стреси, гнів, безпорадність, агресивність рідної матері (батько і брат дівчини воюють, отримують поранення, лікуються й знову їдуть на фронт). Дівчина не опустила руки, змогла захистити диплом, але здоров'я постраждало – діагноз невтішний. Вихід – терміново прибрати джерело стресу, що поки є неможливим, бо війна триває. Індивідуальні консультації зі студенткою, мотивація до навчання, особиста допомога викладача, майже щоденна підтримка душевним словом дають їй сили жити й думати про емоційний стан рідних.

Отже, в учасників освітнього процесу виробляється певна псікультура [1], яка підказує креативні практики, необхідну реакцію на зміни й стреси в умовах війни, а отже, і навчатися, і змінюватися.

У своїй професійній діяльності викладач може частіше використовувати проблемні питання, ситуації з реального життя, які відволікають увагу студентів від стресу, бо допитливість бере гору. Необхідним є створення спільних цінностей, які, на думку науковця А. Єрмолаєва, є орієнтованим процесом, шляхом, на якому людина трансформується під впливом цих цінностей. Сенси допомагають рухатися молодій людині [1].

Завдяки різним цифровим технологіям в умовах війни здійснюється освітній процес: студенти здобувають знання на певних цифрових освітніх платформах, шукають необхідну інформацію, представляють цю інформацію, відвідують електронний кабінет викладача, модулі вебінарів, модулі онлайн-презентацій, користуються інтерактивним розкладом, електронним

журналом, проходять модулі тестування, до їхніх послуг цифрова бібліотека навчальних дисциплін.

Таким чином, професійна діяльність суб'єктів освітнього процесу у вищій школі в умовах цифрової трансформації набирає обрисів проактивності, орієнтована на розв'язання проблем: викладач і здобувач вищої освіти беруть на себе відповідальність за власне життя, майбутню професійну діяльність, якість освітнього процесу на партнерських засадах.

Бібліографія

1. Єрмолаєв А. Резилієнс як здатність відновлюватися під час життєвих криз. 2023. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Hxr8RmwgKPw> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: наук.-метод. збірник [за заг. ред. С. М. Шкарлета]. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
3. Як вчити та навчатися в умовах війни. URL : https://drive.google.com/file/d/1ZFWIW_L3Xlbl84pT5mK7X32wqTJjh5qC/view (дата звернення: 12.05.2023).

Психологічні та етичні засади ділового онлайн-спілкування в умовах колективної травми суспільства

МЕРЗЛЯКОВА Олена Леонідівна

<http://orcid.org/0000-0002-4035-9144>
olena.merzliakova@gmail.com

Активізація ділового онлайн-спілкування в останні роки зумовлена кількома чинниками:

1) Розвиток технологій. Зростання доступності швидкого інтернету та поширення мобільних пристроїв дали можливість людям зручно спілкуватися онлайн незалежно від місця і часу. Технологічний прогрес також сприяв появі різних платформ та інструментів для ділового спілкування, що полегшує взаємодію.

2) Глобалізація і робота з віддалених місць. Зростання глобальних компаній, аутсорсингу та розвиток концепції віддаленої роботи зумовили потребу в діловому спілкуванні в онлайн-режимі. Віддалені команди та співробітники можуть ефективно спілкуватися і співпрацювати, використовуючи різні інструменти та платформи.

3) Ефективність і зручність. Онлайн-спілкування в ділових сферах може бути швидшим, зручним та більш ефективним, особливо в ситуаціях, коли фізична зустріч є неможливою або неефективною. Таке спілкування дає змогу економити час, засоби та ресурси, забезпечує більш швидке прийняття рішень та можливість спілкуватися з людьми з різних країн без перешкод.

4) Пандемія Covid-19. Глобальна пандемія Covid-19 суттєво змінила умови роботи та спілкування. Багато організацій перейшли на дистанційний режим роботи, що потребувало активного використання онлайн-інструментів для спілкування та співпраці.

5) Ситуація військової агресії в Україні. Наслідок війни та її реалії – активна міграція населення, перш за все жінок і дітей, у більш безпечні місця життя, роботи та навчання.

Ділова онлайн-комунікація має широке застосування в галузі освіти. На основі онлайн-комунікації заклади освіти проводять курси і програми дистанційно. Вона забезпечує доступ до освіти без обмежень географії, надаючи студентам або учням можливість навчатися з будь-якого місця за зручним для них графіком. Це особливо важливо для тих, хто не може бути фізично присутнім на заняттях внаслідок різних обставин, у тому числі через зміну місця проживання в умовах війни.

Одночасно ми маємо чимало викликів, що принесла цифрова епоха. Зазначимо лише найбільш поширені з них:

1) Технічні проблеми. Виникнення проблем з інтернет-підключенням, непрацездатність програмного забезпечення, аудіо- та відеоперебої можуть стати перешкодою в зручному проведенні онлайн-занять. Усі ми пам'ятаємо виклики кінця 2022 – початку 2023 року, коли через брак електроенергії всю систему комунікацій було порушено.

2) Брак оснащення. Недостатня наявність комп'ютерів, ноутбуків, планшетів або іншого необхідного обладнання може ускладнити доступ до онлайн-навчання для учнів, студентів або викладачів.

3) Відсутність прямої взаємодії. Відсутність фізичної присутності може призвести до менш інтенсивної комунікації та взаємодії між учнями, студентами і викладачами. Відсутність невербальних сигналів та обмежена можливість взаємодії можуть вплинути на якість спілкування.

4) Мотивація і самодисципліна. Відсутність фізичної присутності в аудиторії та віддаленість можуть вплинути на мотивацію тих, хто навчається. Необхідно мати самодисципліну, аби вчасно виконувати завдання та бути активним під час онлайн-занять.

5) Часові обмеження. Залежно від розкладу занять та часової різниці між учнями, студентами, викладачами та різними регіонами, можуть виникати проблеми з плануванням та організацією онлайн-зустрічей.

6) Брак взаємодії «лицем до лица». Деякі форми комунікації, зокрема такі, як непряма мова тіла, міміка обличчя, можуть бути втрачені в онлайн.

7) За останній рік ще додалась проблема емоційного стану людей, що перебувають з різних сторін екрана. Засоби електронної комунікації не завжди

дають можливість відчувати стан іншої людини. Її біль, перенесений травмуючий досвід, її переживання та очікування від взаємодії – усе це може залишитись поза увагою співрозмовників і призвести до небажаних результатів взаємодії.

З особистого досвіду роботи кризовим консультантом на лінії психологічної підтримки, що, окрім України, охоплює понад 20 країн Європи, куди виїхали наші співвітчизники, важливо зазначити, що «культурний бекграунд», певні налаштування «за замовченням», що транслиують люди з різних куточків України і з різних куточків Європи, дуже неоднорідні. Пережитий травматичний досвід наклав відбиток на персональне сприйняття ситуації цих людей. Вже зараз ми маємо певне розмежування між тими, хто перебував у зоні активних військових дій чи під окупацією, і тими, кому пощастило жити в більш спокійних регіонах України. Намічається також певне протистояння між тими, хто залишився в Україні, і хто прийняв рішення виїхати за її межі заради порятунку дітей, батьків, а дуже часто – власного порятунку. Є підсвідоме протиставлення тих чоловіків, що взяли до рук зброю, і тих, що працюють на перемогу в суспільному житті.

Ми не ставимо перед собою завдання винести на загал всі наявні проблеми та виклики. Публікація є узагальненням рекомендацій щодо ділової онлайн-комунікації з винесенням додаткових акцентів, пов'язаних з умовами воєнного стану та наявної колективної травми в суспільстві.

Ми не розглядаємо будь-яку онлайн-комунікацію – її за часи ковідних обмежень стало надто багато, особливо серед дітей, підлітків, молоді. Ми хочемо зосередити увагу на певних психологічних та етичних засадах ділового онлайн-спілкування в царині науки та освіти.

Пропонуємо кілька загальновідомих правил ділового спілкування цифровими засобами, аби нагадати найбільш важливі етичні принципи. Як відомо, така комунікація може відбуватись через електронне листування, в різноманітних меседжерах, у спільних чатах певної спільноти та на спеціалізованих платформах командної взаємодії. Розглянемо кілька етичних принципів і правил екологічної взаємодії, що стосуються всіх цих засобів електронної комунікації.

Когнітивні аспекти взаємодії:

1. Короткі та зрозумілі повідомлення. Варто використовувати лаконічну мову та ставити конкретні запитання. Краще уникати надмірно довгих або заплутаних повідомлень.

2. Структурованість повідомлень. Доцільно розділяти повідомлення на абзаци та використовувати нумерацію або маркування для виокремлення ключових пунктів. Це полегшує сприйняття інформації та допомагає уникнути плутанини.

3. Уникання надлишкової інформації або зайвої інформації особистого характеру, що дає змогу підтримувати фокус на ділових питаннях і зберегти конфіденційність.

4. Структура та організація інформаційного контенту. Доцільно створювати тематичні канали або розділи, аби відокремити різні типи обговорень. Це допомагає зберігати ясність, наочність інформаційного контенту і полегшує пошук потрібної інформації.

5. Зрозумілі заголовки чи теми повідомлень. При створенні нових тем або повідомлень важливо надавати зрозумілі та короткі заголовки, завдяки чому інші швидко зможуть зрозуміти тему обговорення та зосередитися на необхідних деталях.

6. Засоби форматування. Використання можливостей форматування тексту, які надає платформа для листування або месенджер, – підкреслення, жирний шрифт, посилання та інші елементи форматування тощо можуть допомогти виділити важливу інформацію та зробити повідомлення більш зрозумілим і доступним до сприйняття.

Організаційні аспекти онлайн-комунікації:

1. Використання можливостей колективної роботи. Багато керівників чи викладачів надають функціонал для спільного редагування документів або створення спільних групових чатів для ефективної колективної роботи та обміну ідеями.

2. Відстеження непрочитаних повідомлень. Якщо хтось доєднується до спільного ділового чату пізніше, варто передивитись попередні повідомлення, аби ознайомитися з обговореннями, що вже відбулись. Це допомагає уникнути повторень та демонструє зацікавленість людини певним діалогом чи дискусією.

3. Збереження історії повідомлень. Це може бути корисним для пошуку попередніх обговорень та знайдених спільних рішень.

4. Вирахування часових меж. У різний час доби люди можуть бути зайняті або недоступні. Варто пам'ятати про це і не очікувати миттєвих відповідей.

5. Надсилання повідомлень у робочий спільний чат поза робочим часом може бути не рекомендовано, особливо якщо це не стосується невідкладних справ або виняткових ситуацій. Однак відповідь на це питання залежить від конкретних обставин і політики команди.

6. Використання можливостей відкладеного відправлення. Багато менеджерів і спільних платформ дають можливість відкласти надсилання повідомлення до певного часу. Це може бути корисно, якщо виникає потреба написати повідомлення поза робочим часом, але бажано, аби воно було доставлене в робочий час.

7. Повідомлення про відсутність. Якщо хтось не може бути доступним у спільному чаті протягом певного часу з різних обставин, доречно повідомити про це команду. Таким чином інші учасники будуть знати, що людина не може відповісти негайно і не будуть чекати відповіді.

8. Різні часові зони. У разі спілкування людей з різних часових зон можуть виникати затримки у відповідях через різний режим роботи або часові обмеження. Важливо бути терплячими і зрозуміти, що інші можуть мати розклад, який відрізняється від робочого розкладу певного регіону.

9. Дотримання культурних та особистих кордонів. Слід розуміти, що учасники команди можуть мати різні погляди на робочий час і особистий простір. Деякі люди можуть бути більш відкритими і контактними, хтось чітко утримує персональний простір.

Емоційний компонент комунікації:

1. Застосування позитивної комунікації. Важливо знаходити позитивні аспекти та заохочувати співрозмовників. Доречно висловлювати слова подяки, визнання й підтримки, аби створювати сприятливу атмосферу спілкування.

2. Обережність з використанням мемів або гумористичних зображень. Використання мемів або гумористичних зображень варто обмежити. Вони можуть мати різне сприйняття та не завжди відповідатимуть професійному контексту. У разі їх використання у діловій комунікації слід переконатися, що це не порушує правила етикету та не ображає жодного з учасників чату.

3. Так само слід бути обережними з використанням емодзі. Використання емодзі у діловій комунікації може бути ефективним засобом вираження емоцій, підкреслення тону повідомлення та зміцнення спілкування. Однак необхідно враховувати контекст і розуміти, коли використання емодзі є доречним і коли воно може бути не доречним.

Доречне використання емодзі у діловій комунікації:

– вираження позитивних емоцій. емодзі можуть допомогти виразити позитивний настрій або висловити вдячність у повідомленні. наприклад, використання усмішки 😊 або піднятого вгору пальця 👍 може свідчити про позитивне ставлення або згоду.

– зняття напруження. емодзі можуть використовувати для зняття напруження або створення легкого, неформального настрою у повідомленні. наприклад, використання смайлика зі згорнутими очима 😄 або усміхненого обличчя 😂 може показати, що повідомлення має жартівливий характер.

– вираження підтримки та розуміння. емодзі можуть допомогти виразити розуміння, співчуття або підтримку у важких ситуаціях. наприклад, використання сердечка ❤️ або обійму 🤗 може показати, що співрозмовник

розуміє ситуацію та висловлює свою підтримку.

Недоречним є використання емодзі у діловій комунікації:

– формальні ділові запити. у випадках надсилання формальних ділових запитів, таких як листи з проханнями або офіційні повідомлення, використання емодзі може створити неприпустимий неформальний тон.

– професійні ситуації. у деяких професійних ситуаціях, у яких серйозність та об'єктивність дуже важливі, використання емодзі може вважатися непрофесійним. наприклад, у важливих бізнес-переговорах або офіційних заявах до важливих фахівців.

– стриманий тон повідомлення. якщо ваше повідомлення має стриманий тон або потребує об'єктивності й точності, використання емодзі може збити з толку або створити непотрібну неоднозначність.

– конфліктні ситуації. у ситуаціях конфлікту або напруженості використання емодзі може бути сприйнято неправильно або недоречно. вони можуть додати несприятливе емоційне забарвлення або виглядати несерйозно.

– міжкультурні комунікації. якщо спілкування відбувається між представниками різних культур, слід бути обережним з використанням емодзі, оскільки їх інтерпретація може варіюватися в різних культурах. усе залежить від контексту, взаємин з отримувачем та стилю комунікації.

І, нарешті, спілкування онлайн в часи колективної травми війни потребує поміркованості та терплячості. Окрім об'єктивних складнощів, таких як технічні проблеми зі зв'язком, мовні перешкоди, уповільненість комунікації через швидкість інтернет-з'єднання, є низка складнощів суб'єктивного характеру. Це психологічні реакції людей, які зазнали руйнівного впливу війни. Такими реакціями можуть бути:

– порушення зв'язків з реальністю через втрату відчуття безпеки, контролю, персональної відповідальності.

– деформація звичного мислення та світосприйняття, оскільки звичний світ виявився зруйнованим, наявність інформаційної та діяльній дезорієнтації.

– напруження в емоційній сфері: зниження емпатії; емоційна холодність; амбівалентність переживань.

З досвіду діяльності на лінії кризового консультування та проведення груп психологічної підтримки можна зробити висновок, що почуття виникають найчастіше як реакція на стрес війни.

– Страх щодо власної безпеки та безпеки близьких людей.

– Провина перед тими, кому складніше, небезпечніше тощо.

– Безсилля, відчуття безпорадності щодо зміни ситуації, допомоги іншим.

- Гнів, злість, неконтрольована агресія.
- Переживання втрати (домівки, роботи, стилю життя, близьких людей).
- Вплив гострого стресу має певні наслідки на психічну діяльність людей.
- Провали в пам'яті.
- Відчуття, що взагалі ніщо не має сенсу; апатія; депресія.
- Неможливість завершити щось, розпочате до війни; відчуття марності власних зусиль.
- Думки розбігаються та плутаються, труднощі з висловлюванням власної думки.
- Раптова гостра ненависть до когось чи чогось.

Особливості реагування на стрес слід враховувати як в звичній комунікації, так, що ще важливіше, і в комунікації-онлайн. Адже мільйони наших співвітчизників можуть відчути себе причетними до життя та боротьби України лише завдяки комунікаціям в мережі інтернет.

І тому ще кілька загальних порад щодо терплячості, поміркованості та навіть життєвої мудрості у ставленні до тих, хто потребує уваги та психологічної підтримки.

Розвиток терплячості в діловому спілкуванні на платформах відеозв'язку можна підтримати такими способами:

1. Самоусвідомлення. Відстеження власних емоцій і реакцій під час комунікації. Розуміння того, що терплячість потребує емоційної саморегуляції та вмінь стримувати негативні емоції.

2. Розуміння різноманітності. Відкритість до різноманітності поглядів, культурних відмінностей та індивідуальних особливостей інших людей допомагає створити сприятливе середовище для толерантної взаємодії.

2. Емпатія та вміння поставити себе на місце іншої людини і намагання зрозуміти її позицію та точку зору. Важливо продемонструвати іншим, що їхні думки та переживання є цінними.

3. Комунікативні навички. Це можуть бути навички активного слухання, чіткого висловлювання та вміння виражати свої думки зрозуміло.

4. Фокусування на спільних цілях. Така зосередженість на спільних цілях і завданнях об'єднує всіх учасників комунікації, що може допомогти знизити напруження та підтримати співпрацю й розуміння.

5. Керування стресом. Застосування методів релаксації, дихальних вправ або інших стратегій, які допомагають зберегти внутрішній баланс і психологічну рівновагу.

Керування стресом – це набір стратегій і технік, які допомагають зберігати емоційну стабільність у ситуаціях напруження або перевантаження.

Реалізувати керування стресом на практиці можна такими способами:

1. Самоспостереження. Відстеження власних емоцій і фізичних симптомів стресу.

2. Здоровий спосіб життя. Підтримка здорового режиму сну, раціонального харчування, регулярна фізична активність, своєчасний відпочинок – ці правила знають всі, але не всі роблять їх законом власного життя.

2. Вправи релаксації. Такі техніки релаксації, як глибоке дихання, прогресивне м'язове розслаблення, медитація або йога, допомагають знизити напруження і покращити здатність до терплячості.

3. Планування та самоорганізація. Графік завдань і ділових зустрічей, встановлені пріоритети і використання різних інструментів для керування часом. Організованість може допомогти зменшити стрес і підвищити емоційний баланс.

4. Підтримка соціальних зв'язків. Наявність в оточенні людей, що підтримують, з якими можна поділитись своїми проблемами та обговорити емоції та інші особисті речі – це дуже важливо для психологічного здоров'я та здорової комунікації, офлайн та онлайн.

Отже, навички керування стресом та дотримання нескладних правил ділової онлайн-комунікації допоможе зберегти конструктивний підхід до комунікації навіть у випадках, коли людина відчуває стрес або напруження. Як відомо, найкращі рішення приходять за умов ясного розуму, холодної голови та гарячого серця. Важливо не переплутати все те. І так само важливо пам'ятати, що кожна наша комунікація зараз – це є маленький крок до єднання і до нашої спільної перемоги.

Бібліографія

1. Гарцунова Л. І. Лексичні особливості інтернет-комунікації, 2019. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77422> (дата звернення: 11.05.2023).
2. Денисюк Ж. З. Інтернет-комунікація як тренд повсякденних соціальних практик. *Культура і сучасність*. 2016. № 1. С. 27–31.
3. Немеш О. М. Віртуальна діяльність особистості: структура та динаміка психологічного змісту: монографія. Київ: Слово, 2017. 391 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/86628561.pdf> (дата звернення: 11.05.2023).
4. Романишин Ю. Л. Веборієнтовані віртуальні спільноти та комунікації в навчанні фахівців інформаційної сфери. *Information technologies and learning tools*. 2021. Т. 85, № 5. С. 228–243. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v85i5.3850> (дата звернення: 11.05.2023).
5. Tkalich M. S. The Phenomenon of Social Networks in Modern Media : thesis. 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/50078> (дата звернення: 11.05.2023).
6. Уманець Н. А. Онлайн-комунікація: комунікативні можливості та ризики для особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. Т. 101, № 2(Ч.2). С. 200–210. DOI: https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-200-210.

7. Цифрова присутність закладів вищої освіти у соціальних мережах facebook та instagram / Т. В. Бондаренко та ін. Information technologies and learning tools. 2021. Т. 84, № 4. С. 271–284. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v84i4.3551>.
8. Ivanchenko S. M., Kanibolotska M. S. Налагодження взаємодії між учасниками впровадження освітніх реформ. Scientific studios on social and political psychology. 2017. № 39(42). С. 178–187. DOI: [https://doi.org/10.33120/ssj.vi39\(42\).51](https://doi.org/10.33120/ssj.vi39(42).51).
9. Lazarenko N. I., Kolomiets A. M., Palamarchuk O. M. Комунікація в інтернет-просторі: психологічний аспект. Information technologies and learning tools. 2018. Т. 65, № 3. С. 249. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v65i3.2036>.

Зв'язок емоційного інтелекту з синдромом емоційного вигорання у співробітників організації

РОДЮКОВА Євгенія Костянтинівна

<https://orcid.org/0009-0000-6763-2836>
rodukova_E@ukr.net

СНІГАР Каміла Олександрівна

<https://orcid.org/0000-0001-5220-3289>
kamila.nogina.1994@gmail.com

Суттєві цивілізаційні зміни, що відбуваються останнім часом, зокрема світова економічна та політична криза, пандемії, збройні конфлікти, повномасштабне військове вторгнення РФ на територію України і як наслідок запровадження воєнного стану, так чи інакше негативно впливають на громадянина країни.

Кожна людина щодня відчуває темп життя, який постійно набирає обертів. Нові виклики, що постають перед особистістю, такі як оновлення технологій, перевантаженість інформаційного простору, інтенсивність роботи, потребують постійного підвищення рівня знань, навчання, освоєння навичок і розвитку здібностей. У людини при цьому може виникати дисбаланс між вимогами, які постають перед нею, та очікуваннями від власної продуктивності, розмиті критерії успіху, відсутність належної мотивації, надмірна відповідальність, діяльність, що суперечить власним цінностям при відсутності адекватної компенсації (моральної та матеріальної) – усе це є чинниками, внаслідок яких виникає емоційне вигорання. Однак, незважаючи на негативні світові тенденції, вкрай важливим є побудова кращого майбутнього будь-якої цивілізованої країни, яке напряму залежить від емоцій, інтелекту, матеріальних чи духовних переконань кожного громадянина держави. Адже маючи на меті саме розвиток суспільства, можна говорити про розвиток внутрішнього потенціалу кожного конкретного громадянина, кожної особистості.

Усе це актуалізує потребу в дослідженні впливу емоційного інтелекту на емоційне вигорання у співробітників організації будь-якої сфери.

Слід зазначити, що чимало зарубіжних і українських науковців присвятили свої праці дослідженню феномену емоційного інтелекту, зокрема Р. Бар-Он, Д. Голман, П. Саловей, Д. Люсин, Дж. Мейер, Є. Никифорова, І. Андреєва, Є. Ізото, Л. Морріс, Д. Карузо, Е. Оріоль та ін. До науковців, які вивчали проблему феномену емоційного вигорання, можна віднести В. Бойка, Л. Бредлі, Н. Булатевич, Н. Водоп'янову, Н. Гришину, К. Маслач, В. Орел, Дж. Сагер М. Скугаревську, О. Старченкова, Ф. Сторлі, Л. Томпсон, Д. Трунова, Б. Фарбер, Г. Фрейденберга.

Синдром емоційного вигорання часто називають «хворобою цивілізації». Деякі автори вважають, що інтелектуальним компонентом бізнесу ХХ століття був загальний рівень інтелекту, а саме його коефіцієнт (IQ), а в ХХІ столітті – емоційний інтелект, вимірюючий коефіцієнт (EQ) [2].

У 1920 р. Е. Торндайк запровадив термін «соціальний інтелект», щоб описати навички розуміння та управління іншими людьми [7]. Концепція емоційного інтелекту (EI) як такого з'явилася в психологічній науці наприкінці ХХ століття. Її засновниками стали американські психологи Д. Карузо, П. Саловей і Дж. Мейер, які розглядали емоційний інтелект як сукупність ментальних здібностей до розуміння власних емоцій і емоцій інших людей.

Термін «емоційне вигорання» (burnout) запроваджено американським психіатром Г. Фрейденбергом у 1974 р. для характеристики психологічного стану здорових людей, які перебували в інтенсивному й тісному спілкуванні із клієнтами, пацієнтами в емоційно насиченій атмосфері під час надання професійної допомоги [3]. Спочатку цей термін визначався як стан занепокоєння, виснаження з відчуттям власної непотрібності. Пізніше феномен «емоційне вигорання» конкретизовано та визначено як «синдром емоційного вигорання».

К. Маслач [С. Maslach] і Дж. Голдберг [J. Goldberg] визначають три основні складові цього синдрому: емоційна виснаженість, деперсоналізація (цинізм), редукція професійних досягнень. Науковці вважають професійну діяльність представників «комунікативних» професій (медики, вчителі, юристи, психологи, поліцейські, тюремний персонал, політики, менеджери та ін.) досить різною, але й такою, де спільним є емоційний контакт з людьми, який дуже важко постійно підтримувати [4].

Проаналізувавши наукову літературу, а також вивчаючи прийняті уявлення суспільством, можна зробити висновок, що емоції мають властивість передавати інформацію стосовно відносин. Водночас інтелект і емоції є взаємопов'язаними між собою. Інтелект, у нашому розумінні, є здатністю людини розуміти та сприймати, опрацьовувати інформацію, а також, враховуючи певний досвід, приймати відповідні рішення. Емоція – це поняття,

що відображає прояв почуттів, настроїв, ставлення суб'єкта до іншого суб'єкта, які перебувають у будь-яких стосунках, зв'язках один між одним або якимось чином взаємодіють між собою, суспільством, соціумом, певними обставинами, у тому числі рефлексією та «відгуками минулого», тобто пам'яттю, що є спонуканням до певних вчинків, рішень, дій.

Ураховуючи викладене, виокремимо визначення поняття емоційного інтелекту як здатність розуміти і розпізнавати свої і чужі емоції, а отже, і наміри, бажання й почуття. Варто також наголосити на вмінні керувати емоціями і почуттями та впливати на свою поведінку й поведінку інших людей [1].

Емоційний інтелект в останні десятиліття став предметом наукового пізнання психологічної науки і зумовив зростання інтересу вчених до вивчення цього феномену [6].

Розглядаючи питання емоційного вигорання, звернемо увагу на важливість розвитку емоційної сфери працівників, наявності навичок міжособистісного спілкування і таких якостей, як емоційний контроль, стійкість, емпатія. Зазначені якості містяться в структурі емоційного інтелекту. Однак відсутність єдиної структурованої моделі емоційного інтелекту, діагностичного інструментарію для виявлення його кількісних показників позначається і на можливості його розвитку. Існують два різних погляди на це питання.

У своїх наукових роботах Дж. Мейер вважає недоцільним розвивати емоційний інтелект, оскільки він є відносно стійкою здатністю. Разом з тим науковець акцентує увагу на можливості підвищення рівня емоційного інтелекту за рахунок навчання. Протилежний погляд має Д. Гоулмен, який є прихильником розвитку емоційного інтелекту навіть у дорослому віці [1, 5].

Емоційний інтелект та емоційне вигорання як психологічні феномени вивчаються з ХХ століття. Дослідження цих феноменів є вкрай актуальним, особливо враховуючи суспільний інтерес та безпосередню практичну значимість, оскільки вони безпосередньо впливають на ефективність професійної діяльності особистості та розвиток суспільства. Потреба в подальшому вивченні емоційно-вольової сфери співробітників організації, тобто розширення уявлення про природу емоційного інтелекту та синдрому емоційного вигорання дає можливість окреслити перспективні напрями профілактики і корекції синдрому вигорання у працівників організації через розвиток їх емоційного інтелекту.

На нашу думку, питання профілактики й зниження рівня емоційного вигорання потребують вивчення зв'язку синдрому вигорання та емоційного інтелекту. У подальшому результати таких досліджень сприятимуть пошуку

внутрішніх ресурсів для підвищення емоційної стійкості й здатності до керування емоційним станом, що є важливою умовою успішності й конкурентоздатності особистості в сучасному просторі.

Бібліографія

1. Емоційний інтелект / Деніел Гоулман; пер. з англ. С.-Л. Гуменецької. Харків : Віват, 2022. 512 с. Серія «Саморозвиток».
2. Conger J. A., Kanugo R. N., Charismatic Leadership in Organizations. Thousand Oaks, CA, 1998. 299 p.
3. Frendenderg H. G. Stuff Burn-Out. *Journal of Social Issues*. 1974. Vol. 30. P. 159–165.
4. Maslach C., Goldberg J. Prevention of burnout: New Perspectives. *Applied and Preventive Psychology*. 1988. V. 7. P.63–75.
5. Mayer J. D., Salovey P. The Intelligence of Emotional Intelligence. *Intelligence*. 1993. Vol. 17, No 4. P. 433–442.
6. Raievska Y., Rostoka M., Bondarenko T., Kuzmenko O., Kelemen G. Psychological Factors of Emotional Intelligence of Service Employees of State Employment Service. *Journal Plus Education*, 2021. Vol. 29, № 2, P. 111–126. URL : <https://uav.ro/jour/index.php/jpe/article/view/1655> (дата звернення: 16.04.2023).
7. Thorndike R. K. Intelligence and Its Uses, Harper's Magazine, 1920. Vol. 140, P. 227–335.

Особливості розвитку готовності педагогічних і науково-педагогічних працівників до застосування цифрових технологій в умовах воєнного стану

РОМАНОВА Ганна Миколаївна

<https://orcid.org/0000-0002-2388-6997>
roman-ania@ukr.net

В умовах воєнного стану в Україні ще більше актуалізується проблема удосконалення процесу підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників у формуванні їхньої готовності до застосування цифрових технологій, що передбачає оновлення змісту, методів і технологій підготовки, застосування сучасних цифрових засобів навчання, використання слухачами здобутих знань на практиці.

Увага науковців до використання можливостей цифрових технологій в освіті була значною і до початку воєнного стану, що зокрема пов'язано з карантинними обмеженнями, зумовленими пандемією коронавірусу.

Так, О. Андрійчук зазначає, що різка зміна форми організації освітнього процесу у зв'язку з карантином призвела до низки проблем, серед яких різний рівень технічного забезпечення закладів освіти та різний рівень інформаційної грамотності педагогічних працівників, а найбільш проблемним аспектом визначено готовність самого вчителя до організації дистанційного навчання [1]. О. Антоною і Л. Фамілярською за результатами дослідження використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої

освіти з'ясовано, що ефективність використання можливостей цифрових технологій залежить від готовності до цього процесу викладача закладу вищої освіти [2]. Дослідницями виявлено, що у професійній діяльності викладача визначальним індикатором конкурентності на ринку праці стає системне використання можливостей цифрових технологій в освітньому середовищі, готовність і здатність до технологічних, організаційних, соціальних інновацій, співпраці та взаємної відповідальності.

Готовність викладачів до застосування цифрових технологій у професійному розвитку розглянемо як цілісне особистісне утворення, що ґрунтується на мотивах, суб'єктних якостях, засвоєних професійно значущих знаннях, уміннях, навичках, способах діяльності, набутому досвіді, які забезпечують використання таких технологій у професійному розвитку [5].

Сьогодні з метою підвищення готовності до застосування цифрових технологій педагогічні й науково-педагогічні працівники проходять курси підвищення кваліфікації, стажування, беруть участь у заходах з обміну досвідом, відвідують семінари, вебінари, майстер-класи, виставки, займаються самоосвітою. Окрім планового проходження курсів підвищення кваліфікації вони навчаються впродовж року, навіть під час відпустки, на онлайн-курсах, освітніх платформах «Всеосвіта», EdEra, Prometheus, «На урок», «Методичний портал», «Академії цифрового розвитку», під час відвідування освітніх виставок, обміну досвідом і консультування з досвідченими колегами.

Важливими джерелами інформації щодо можливості підвищення кваліфікації є Facebook, методичні кабінети, навчально-методичні центри, сайти ЗВО, розсилка заходів від Інститутів післядипломної педагогічної освіти, директоратів МОН України, Національної академії педагогічних наук України, особисті підписки на розсилку.

Потужні можливості для опанування цифрових технологій надають як заклади формальної післядипломної освіти (наприклад ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України»), так і неформальної. Цей заклад ініціював створення Українського відкритого університету післядипломної освіти, метою якого стало надання можливості отримати доступ до курсів підвищення кваліфікації особам, які бажають навчатися дистанційно в зручному місці та в зручний для них час [3]. Університет забезпечує приведення змісту післядипломної освіти та освіти дорослих у відповідність з європейськими освітніми стандартами та цифровізацією суспільства.

Під час воєнного стану спостерігаємо волонтерський рух фахівців щодо сприяння професійному розвитку педагогів, зокрема з опанування цифрових технологій. Так, Національна академія педагогічних наук і зазначені вище заклади післядипломної освіти виступили організаторами акцій для освітян

«Переможні обрії освіти» та «Освітня ватра перемоги». У рамках останньої проведено вебінар «Особистісно-розвивальні педагогічні технології як сучасна освітня зброя», одним з модераторів і спікерів якого є автор тез. У вебінарі взяли участь понад 100 педагогічних і науково-педагогічних працівників, менеджерів освіти із різних регіонів України, які працюють у закладах професійної, фахової передвищої, вищої і післядипломної освіти.

Серед розглянутих питань – цифрові інструменти особистісно-розвивального навчання. У контексті цифрової самоосвіти зазначимо, що педагоги активно звертаються до джерельної бази Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. Зокрема, у віртуальному читальному залі освітянина представлено напрям «Цифровізація освіти». Педагогічні й науково-педагогічні працівники мають можливість ознайомитися з платформами, які допоможуть в онлайн-навчанні літературою з дистанційного навчання та розроблення електронних освітніх ресурсів [4].

Отже, цифрові технології у професійному розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників набувають провідного значення. В умовах воєнного стану професійний розвиток педагогів трансформується в напрямі відкритої освіти, швидкості реагування на виклики часу, урізноманітнення форм і методів навчання.

Бібліографія

1. Андрійчук О. І. Готовність педагога до підвищення кваліфікації за формою дистанційного навчання в синхронному або асинхронному режимах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 76, 2020. С. 11–16. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/76/4.pdf> (дата звернення: 30.04.2023).
2. Антонова О. Є., Фамілярська Л. Л. Використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Open Educational E-Environment of Modern University*. Special edition. 2019. С. 10–22. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/29851/1/216-1140-1-PB%20%281%29.pdf> (дата звернення: 30.04.2023).
3. Сайт Українського відкритого університету післядипломної освіти : URL : <https://uvu.org.ua/> (дата звернення : 07.05.2023).
4. Освіта і наука в умовах війни. Віртуальний читальний зал освітянина. Сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського: URL : <http://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-osvityanyna/> (дата звернення : 08.05.2023).
5. Romanova G., Petrenko L., Romanov L., Kupriyevych V., & Antoniuk L. Digital Technologies as a Driver of Professional Development of Teachers of Vocational Education Establishments, Education and Upbringing of Youth in New Realities: Perspectives and Challenges, *Youth Voice Journal*, 2022. Vol. 4. P. 67–80. In: Scopus.

Розвиток цифрової компетентності педагогів у системі методичної роботи закладу професійної освіти

ШАМРАЛЮК Олена Леонідівна

<https://orcid.org/0000-0002-0993-1149>

shol_nmc@ukr.net

Цифрова трансформація освітньої галузі відкриває нові перспективи для забезпечення доступності, безперервності та якості професійної (професійно-технічної) освіти. У таких умовах відбувається переосмислення процесу навчання, поповнення освітнього середовища цифровими технологіями, методами і ресурсами. З огляду на це актуалізується проблема розвитку цифрової компетентності педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О), яка передбачає впевнене й критичне використання цифрових технологій у професійній діяльності, повсякденному житті та спілкуванні, а також створення, застосування та поширення цифрових освітніх ресурсів [4].

Як наслідок постає потреба в модернізації видів, форм і методів професійного розвитку педагогів, зокрема в системі методичної роботи закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Важливо акцентувати увагу на тому, що внутрішнє підвищення кваліфікації педагогічних працівників має високий потенціал у: забезпеченні неперервності розвитку професійної компетентності педагогів, що безпосередньо відображається на ефективності педагогічного процесу; можливості урахування особливостей конкретного закладу в комплексі реальних умов професійної діяльності, здобутків і проблем, актуальних саме для цього закладу; міжособистісній професійній комунікації педагогів, орієнтованості на конкретні практичні проблеми закладу та перспективи його розвитку [5].

Проблему розвитку цифрової компетентності педагогів професійної школи у своїх працях досліджували С. Масліч [3], Г. Ткачук [6], В. Ковальчук, А. Заїка [1] та інші. Науковці одностайні у висновку, що цифрові технології надають педагогам нові засоби, інструменти та можливості, які не лише дають змогу зробити освітній процес більш мобільним і гнучким, а й ефективно керувати саморозвитком і успішно самореалізовуватися в професійній діяльності.

Зауважимо, що в оновленій редакції ключових компетентностей для навчання впродовж життя цифрова компетентність розглядається як вміння використовувати цифрові технології для підтримки творчості, активного громадянства та соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми для досягнення особистих, соціальних або комерційних цілей [8]. З огляду на це

форми і зміст методичної роботи у ЗП(ПТ)О, зорієнтованої на удосконалення цифрової грамотності педагогічних працівників, мають співвідноситися із європейською моделлю Digital Competence of Educators (DigCompEdu), яка спрямована на педагогів усіх рівнів освіти, містить 22 компетентності та виокремлює шість напрямів їх формування [7].

Напрямок 1 – створення цифрового освітнього середовища для ефективної професійної взаємодії з колегами, учнями та їхніми батьками. Передбачає здатність педагога до рефлексії, аналізу власної педагогічної діяльності та безперервний професійний розвиток у сфері використання цифрових ресурсів та інструментів.

Напрями 2–5 становлять стрижень цифрової освітньої моделі. Вони охоплюють компетентності, які має опанувати сучасний педагог для того, щоб здійснювати ефективну інноваційну діяльність з використанням відповідних інструментів в освітньому середовищі.

Напрямок 2 – пошук і створення цифрових освітніх ресурсів та формування умов для їх спільного використання. Передбачає здатність педагога добирати, адаптувати під навчальні потреби, створювати власні цифрові ресурси та надавати безпечний доступ до них колегам, студентам та їхнім батькам.

Напрямок 3 – використання цифрових інструментів у процесі освіти. Містить компетентності, пов'язані з процесом навчання: компетентності вчителя як фасилітатора освітнього процесу, що забезпечує взаємодію здобувачів освіти в групових формах роботи, а також сприяє розвитку їхньої особистої автономності.

Напрямок 4 – стратегії використання цифрових інструментів для ефективного поточного та підсумкового оцінювання. Педагогові необхідно вміти критично аналізувати та оцінювати дані активності учнів і забезпечувати своєчасний зворотний зв'язок із використанням цифрових технологій.

Напрямок 5 – використання цифрових інструментів для розширення освітніх можливостей. Передбачає здатність педагога забезпечити доступ до ресурсів та реалізовувати диференційований підхід, принцип індивідуалізації та персоналізації освітнього процесу із застосуванням цифрових технологій, його вміння залучити студентів безпосередньо до освітнього процесу, створюючи таким чином нові можливості для їх самореалізації.

Напрямок 6 – супровід педагогом процесу розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти. Характеризується компетентностями, пов'язаними з інформаційною та медіаграмотністю педагога, його здатністю до ефективної взаємодії у професійній спільноті, добору інформації та ресурсів у цифровому середовищі, а також розв'язання проблем, що виникають в учнів при використанні цифрових технологій [2].

Реалізуючи завдання з удосконалення цифрової компетентності педагогів в системі внутрішнього підвищення кваліфікації, методична служба ЗП(ПТ)О має зосередити увагу на впровадженні віртуальних форм методичної роботи (вебінари, онлайн-курси, віртуальні співтовариства, майстер-класи, воркшопи, тематичні дискусії, педагогічні майстерні тощо), що створює реальні можливості побудови відкритої системи безперервної освіти, а оптимальний доступ до необхідної інформації у будь-який час робить пізнавальну діяльність педагогів більш ефективною.

Використання онлайн-взаємодії уможливорює організацію науково-методичного простору для педагогічних працівників, створення оптимального доступу до відповідної інформації, оперативне забезпечення необхідної методичної допомоги молодим педагогам, а досвідченим педагогам дає змогу поділитися досвідом роботи. Як підтверджує практика, застосування інформаційно-комунікаційних технологій і як предмета, і як засобу навчання сприяє удосконаленню цифрових умінь і навичок педагогів для якісної організації освітнього процесу, у тому числі в дистанційному й змішаному форматах, а також створює умови для професійного розвитку педагогічних працівників. У контексті удосконалення цифрової грамотності педагогів потребує посиленої уваги питання створення ними е-портфоліо, які відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти мають бути розміщені на офіційному вебсайті закладу у відкритому доступі. Таким чином, з одного боку, педагогічні працівники повинні вміти працювати з відповідними цифровими сервісами для створення е-портфоліо, а з іншого – системно й творчо презентувати власні освітні й професійні здобутки, накопичувати результати безперервного професійного розвитку. Тож методисти ЗП(ПТ)О, організовуючи методичні активності із педагогічними працівниками, мають надавати підтримку в розробленні професійних е-портфоліо та відстежувати актуальність представлених матеріалів.

Отже, розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників має бути одним із пріоритетних напрямів методичної роботи ЗП(ПТ)О у забезпеченні формування сучасного електронного освітнього середовища закладу, автоматизації освітньої діяльності та підвищення ефективності управління освітнім процесом.

Бібліографія:

1. Ковальчук В. І., Заїка А. О. Формування цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2021. Том 85, №5. С. 118–129.
2. Кундис Р. Ю., Дмитрієнко О. О., Бойченко С. В. Цифрові технології в професійній підготовці педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Академічні візії*, 2023. Вип. 16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7665825>.

3. Масліч С. В. Цифрова компетентність педагога в контексті сучасної освітньої парадигми. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти*: зб. тез 6-й Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (26 листопада 2020 р.) / за наук. ред. В. В. Сидоренко. Біла Церква : БІНПО ДВНЗ УМО, 2020. С. 142–146.
4. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. Київ, 2019. 53 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27905/1/digital%20comp%20teacher%20Morze.pdf> (дата звернення: 12.05.2023)
5. Пукас І. Л. Пріоритети хмарних технологій щодо оптимізації професійного розвитку та саморозвитку вчителя. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* : зб. матер. за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів : вип. 16, у 4-х т. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Т. 3. С. 123–124.
6. Ткачук Г. Е. Розвиток ІКТ-компетентності педагогів у системі методичної роботи професійно-технічного навчального закладу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 2015. С. 104–109.
7. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning, 2018. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-24-F1-EN-ANNEX-1-PART-1.PD> (дата звернення: 12.05.2023).
8. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu), 2022. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en (дата звернення: 12.05.2023).

АВТОРИ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

1. БАНІТ Ольга Василівна, головний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, доктор педагогічних наук, старший дослідник, м. Київ;

2. БіЛОЦЕРКІВЕЦЬ Ірина Петрівна, молодший науковий співробітник відділу цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського, м. Київ;

3. ГАВРИЛЯК Олеся Володимирівна, вчитель трудового навчання та технологій опорного закладу «Мигівський ліцей» Берегометської селищної ради, с. Мигове;

4. ГЕРМАК Ольга Леонідівна, викладач електротехнічних дисциплін Криворізького центру професійної освіти металургії та машинобудування, викладач-методист, кандидат педагогічних наук, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область;

5. ГНЕЗДІЛОВА Кіра Миколаївна, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор, м. Черкаси;

6. ГОДЕЦЬКА Тетяна Іванівна, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, член Громадської спілки «Асоціація розвитку неперервної і професійної освіти», м. Київ;

7. ГУРАЛЮК Андрій Георгійович, завідувач відділу цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, м. Київ;

8. ЖИТИНСЬКА Марія Олександрівна, старший викладач кафедри теорії та технології соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат педагогічних наук, м. Київ;

9. ІЛЬІНА Тетяна Володимирівна, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ;

10. КІРІЄНКО Уляна Володимирівна, молодший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ;

11. КОВАЛЕНКО Інна Едуардівна, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Київ;

12. КОЗУБЦОВ Ігор Миколайович, професор кафедри військово-гуманітарних дисциплін Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник м. Київ;

13. КОЦУР Тетяна Омелянівна, методист науково-методичного центру природничо-математичних дисциплін та інформаційно-технологічних галузей Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, вчитель трудового навчання та технологій, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист;

14. ЛУЧАНІНОВА Ольга Петрівна, професор кафедри інженерної педагогіки Українського державного університету науки і технологій інженерно-педагогічної академії, член Громадської спілки «Асоціація неперервної і професійної освіти», доктор педагогічних наук, професор, м. Дніпро;

15. МЕРЗЛЯКОВА Олена Леонідівна, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, кандидат психологічних наук, м. Київ;

16. ПАВЛЕНКО Тетяна Степанівна, науковий співробітник відділу наукових інформаційно-освітніх ресурсів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ;

17. ПАХОМОВ Ілля Володимирович, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти НАПН України», м. Біла Церква;

18. ПЕТРЕНКО Лариса Михайлівна, завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, м. Київ;

19. ПЕТРИШИН Людмила Петрівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

20. ПОНОМАРЕНКО Лариса Олександрівна, завідувач відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, кандидат наук з соціальних комунікацій, м. Київ, Україна;

21. РОДЮКОВА Євгенія Костянтинівна, головний спеціаліст відділу організації підготовки кадрів прокуратури Тренінгового центру прокурорів України, магістрантка факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, практикантка відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ;

22. РОМАНОВА Ганна Миколаївна, заступник директора з наукової роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, доктор педагогічних наук, професор, м. Київ;

23. РОМАНОВ Леонід Анатолійович, старший науковий співробітник відділу цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, кандидат педагогічних наук, м. Київ;

24. РОСТОКА Марина Львівна, завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, член Громадської спілки «Асоціація розвитку неперервної і професійної освіти», кандидат педагогічних наук, старший дослідник, м. Київ;

25. СИМОНЕНКО Тетяна Василівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий співробітник Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ;

26.СНІГАР Каміла Олександрівна, експерт аналітичного відділу підготовки прокурорів Тренінгового центру прокурорів України, магістрантка факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, практикантка відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ;

27.ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна, провідний науковий співробітник відділу цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор, м. Київ;

28.ШАМРАЛЮК Олена Леонідівна, кандидат педагогічних наук, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, м. Хмельницький;

29.ШОЛУДЬКО Ольга Вячеславівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Львівського національного університету природокористування, м. Львів.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(до Всеукраїнського фестивалю науки)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ (ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ) КРУГЛОГО СТОЛУ

Електронне видання

Electronic Edition

Scientific and Methodological Principles of
Information and Analytical Support of the Digital Transformation
of Education and Pedagogics Under Martial Law Conditions
(to the All-Ukrainian Science Festival)

Collection of Materials and Abstracts
of Reports of the Round Table

Редакційна колегія:

М. Л. Ростока (голова, упорядник),
І. Е. Коваленко, Т. І. Годецька

Бібліографічний редактор

Л. О. Пономаренко

Літературний редактор

Н. М. Василенко

Editorial Board :

M. L. Rostoka (head, focus.-comp.),
I. E. Kovalenko, T. I. Godetska

Bibliographical Editor

L. O. Ponomarenko

Literary Editor

N. M. Vasilenko

Підписано 28.06.2023. Зам. № 3953/2.

Видавець ТОВ «ТВОРИ».

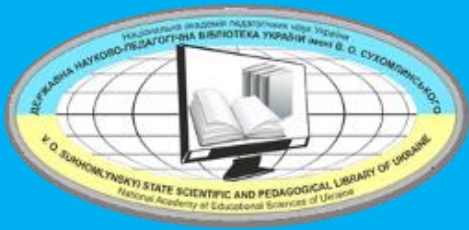
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.

21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.

Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043.

e-mail: info@tvoru.com.ua

<http://www.tvoru.com.ua>

ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
[V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine](#)

ВІДДІЛ НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТИ
[Department of Scientific Information and Analytical Support of Education](#)

Наукове дослідження

«Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації
освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід»
(2023-2025)

[Scientific Research](#)

«Information and Analytical Support for Digital Transformation
of Education and Pedagogy: Domestic and Foreign Experience»
(2023-2025)

ORCIDiD: [0009-0008-7742-7906](#)

DOI: [10.33407/lib.NAES.735412](#)

E-mail: siase@dnpb.gov.ua

<http://dnpb.gov.ua/ua>

